БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиҥ ген

1952 апрель 9 СРЕДА № 70 (2500)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Индияның элчини дээрги С. Радхакришнанны И. В. Сталинның хүлээп алганы (1 арын).

Төрээн чуртувусту стахановчу күш-ажыл-биле быжыглаал (1 арын).

БИСТИҢ ОБЛАСТА (1 арын).

ПАРТИИЖИ АМЫДЫРАЛ:
О. Лопсан. — Сүт-Хөл районда партия өөредилгези (2 арын).
Е. Лубашникова. — Бажың онаалгаларын күүседиринге, кичээл катаптаарынга ада-иелерниң ролюн бедидер (2 арын).
Е. Боголюбов. — Глеб Иванович Успенский (3 арын).

Делегейниң экономика чөвүлел хуралының ажытынганы (3 арын).

ССРЭ-де экономнуг чедиишкиннерниң чаа херечилели (4 арын).

Улус демократиязының чуттарында (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Чурт үлетпүрүнүң ажылын бедик деңнелче

Бистиң чурттуң үлетпүрү күрүне планын ай санында-ла ажыр күүседип, бурыңгаар бүзүрелдии-биле бар чоруур. Калбак хереглелдиң канчаар-даа аажок хөй санныг бараннарың элбекшилдии-биле кылып үндүрер хүлээлгелиг чурт үлетпүрүнүң хөгжүлдезинин дугайында бистиң партия болгаш совет чазак улуг сагыш салып турар.

Эш Сталин партияның XVII съездизинге—«совет үлетпүрү сайзырадыр, калбак хереглелдин бараннарын кылып үндүрериниң херээнге инициативазын үндүрер арганы аңаа бээр болгаш аңаа чиг-эттин болгаш хөреңгиниң-даа болдунар дузазын бээр» деп чугаалаан.

Чурт үлетпүрүн бүгү хемчеглер-биле сайзырадыр чорук болза, эң ылаңгыя бистиң аныяк облазывыска улуг ужур-дузалыг. Бистиң областың чурт үлетпүрүн сайзырадырының аргалары четчири-биле бар болуп турар. Ону ажыглаар болза, чурттакчыларга хүн бүрүде хереглетиннер эргежок чугула бараннарны кылып үндүрерин дыка калбарттып болур.

Чурт үлетпүрүнүң ажылдакчылары партияның болгаш чазактың берип турары канчаар-даа аажок улуг дузаламчызын ажыглап, чамдык чедиишкиннерни чедип алган: чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери 1951 чылдың бүдүрүлге талазы-биле планын 100,2 хуу күүседкен.

Чедиишкиннерден аңгыда улуг четпестер чурт үлетпүрүнүң ажылында бар болуп турар. Дыка хөй бүдүрүлге черлери планнарны күүсетпээннер. Кылыгларның номенклатура талазы-биле планы дыка четпес күүсетинген. Кылыгларның эңне чугула 11 үүлдериниң үгле ийи үүлдүң талазы-биле планы күүсетинген. Оон түннелинде чурт үлетпүрү он муң хире кубометр дилгеныяш материалдарын, ийи миллион санныг тууйбуну, 600 муң рубльдиг эт-херекселдерин, беш муң эш кидис идиктерни болгаш өске-даа бараннарны чедир бербээн. Чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелерин быжыглап, оларны улам сайзырадырының ужур-дузазын партия, совет организацияларының чамдык удуртукчулары чедир үнелеп көрбейн, оларның ажылынче харнылап, дузаламчы бербейн турар.

Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Каа-Хем болгаш Тожу районнарга калбак хереглелдиң үүл бүрү бараннарын кылып үндүреринге таарымчалыг бүгү-ле байдалдар бар турган. Ынчалза-даа ол районнарның партия, совет органнарының удуртукчулары районнуң иштинде бүдүрүкчү күштерни сайзыратпайн, өскээртен сөөртүп келир бараннарга идеге турганнар. Оон хараазы-биле чурт үлетпүрүнүң кылыгларының саарылгазы тергиин эвээш хуулуг болуп турар.

Чижээ, районнуң хереглелин долузу-биле хандырып болур эт-херекселдерни, тудуг материалдарын, туйбуну, чугайны болгаш өске-даа үүлдерни кылыр чиг-эт Каа-Хем районда бар. Ындыг-даа болза, партия райкому, райсовет районга үлетпүр бүдүрүлгезин сайзырадырының улуг аргаларын чедир үнелеп көрбейн, промкомбинаттың ажылын боттуг удуртпайн турар. Оон түннелинде промкомбинат кылыгларның планын номенклатуразының болгаш шынарынын-даа талазы-биле күүсетпээн.

Чер-черниң чиг-эт курлавырларын кайы хамаан чок аажылап, оларны калбак хереглелдиң бараннарын кылып үндүреринге таарыштыр ажыглавас чорук болза, бараан саарылгазын эвээжедип, күрүнеиң эрге-ажыынга удур чорукту болдуруп турган. Оон аңгыда Барыын-Хемчик болгаш Каа-Хем районнарынга күрүнеге удур практикалар болуп тургулаан: ол районнарның бүдүрүлге комбинаттарының чамдык цехтерин дүжүрүп, ол хамаан чок промкомбинатты безин дүжүрүп турган чоруктар бар. Чижээ, Облместпромнуң болгаш Барыын-Хемчик райсовединиң буруузу-биле районнуң промкомбинадын дүжүрген болгаш оон эт-херекселдерин садып-чарыгдаан, ынчангаш күрүнеиң үүс-үүс муң рубль үнелиг хөреңгизин когаратган.

Чамдык удуртукчу ажылдакчылар багай ажылдыг бүдүрүлге чериниң ажылын сегидип, ону районнуң чурттакчыларының негелде-хереглелин хандырып турар кылып алырындан түвексингеш, ындыг хоралыг чоруктарны кылып турар.

Бүдүрүлге черлериниң хөй нуруузу-ла бот өртекти чиигедирии болгаш чыылданың планнарын күүседирин хандырбааннар. Ындыг чоруктуң уржуундан Кызылдың тууйбу заводу күрүнеге 300 муң хире рубльдиг когаралын чедирген. Ажыл-агыйжы эвес чоруктуң түннелинде күрүнеиң хөреңгизин хөйү-биле самчыгдап, чарыгдаар үүлдер тургулаан. Чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери продукцияны тергиин багай шынарлыг кылгаш, оларны аар өртекке садып турар. Чижээ, Шагаан-Арыгның промкомбинады дыка хөй муң эт-херекселдерни—столдарны, сандайларны, шкафтарны болгаш өске-даа үүлдерни кылып үндүрген, а оларның шынары куду болурга районнуң чурттакчылары оларны садып албайн турар. Продукцияларның шынары куду болгаш өртээн чогуурубиле доктаатпаан болган.

Партияның Кызыл хооркому болгаш райкомнары болза, партияның XVIII конференциязының болгаш ВКП(б) обкомунуң VIII пленумунуң шиитпирлерин күүседип, чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң партия эге организацияларының ажылчорудулгазын удуртурун экижидип, оларның организакчы болгаш агитация-массалыг ажылдарын күштелдирер хүлээлгелиг. Бүдүрүлге черлериниң ажылынче ханылап, промкомбинаттар директорларының плеткелин бюрога доктаамал дыннап, продукцияның сан болгаш шынар база бот-өртек талазы-биле планын долдур болгаш ажыр күүседири дээш социалистиг чарышты промкомбинаттарга организастаары эргежок чугула болуп турар.

Оон-биле кады чиг-этти, материалдарны, оттулар үүлдү болгаш электри күжүн, херекселдерни камныы-биле эдилеп, ажыглаары дээш шынгыы демиселди чорудар херек.

Бүдүрүлге черлери чараш шевергин болгаш кедилиг быжыг кылыгларны бүдүрүп үндүрбейн турар, оон ужурундан хереглекчилер оларның багай шынарлыг болуп турарынга үргүлчү хомудап турар. Чүге дээрге, чурт бүдүрүлгезиниң ажылдакчыларының хөй кезии кылыгларның шынарының болгаш ассортиментизин калбарттырының дугайында садып алыкчыларның негелделерин чедир үнелевейн турар. А кооперацияның ажылдакчылары чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылын экижидеринге бичии-даа саңлдар-халдавырны кылып, сүмезин катпайн турар. Эң ылаңгыя продукцияның шынарының дугайын билип тура-ла бүдүрүлге черлериниң баштаар черлериндеи негелде салбайн турар.

Бистиң бүдүрүлгелеривистиң кылып үндүрүп турар үүлдериниң шынары бүгү чурттуң үлетпүрүнүң кылып үндүрүп турары эт-херекселдериниң шынарынга четкен турарын чедип алыры чугула сорулга болуп турар.

Бүгү көргүзүглериниң талазы-биле бүдүрүлге программаларын доллур болгаш ажыр күүседирин хандырар бүгү-ле аргалар бистиң областың чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринде, партияның болгаш чазактың соксаал чокка салып турар сагыш салыышкынының ачызында тургустунган. Чедиишкин болза, үүгле партия, совет болгаш ажыл-агый организацияларының күзелинден, мергежилинден, эгелекчи тывынгыр чоруундан болгаш оларның ажылдап билириндеи хамааржып турар.

Көдээ ажыл-агыйны болгаш үлетпүрү-даа бир дөмей кылдыр көрүп, ажылдаар дээрзиниң дугайында партия обкомунуң VIII пленумунуң шиитпирин чугаажокка күүседири ам эң чугула сорулгаларның бирээзи ол болуп турар.

Индияның элчини дээрги С. Радхакришнанны И. В. Сталинның хүлээп алганы

Апрель 5-те, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы И. В. Сталин Индияның элчини дээрги С. Радхакришнанны хүлээп алган.

Хүлээп алыышкынга ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри А. Я. Вышинский киришкен.

Төрээн чуртувусту стахановчу күш-ажыл-биле быжыглаал!

Чаа-чаа хүлээлгелерни ап турар

КИЕВ. Аъш-чем бараннарының өртектерин база катап чиигеткенинин дугайында партияның болгаш чазактың доктаалын Украинаның бүдүрүлгелеринде, албан черлеринде, тудугларында болгаш колхозтарында патриотчу улуг көдүрлүүшкүн-биле чугаалажып көрүп турар.

Мурнуу-барыын чүк демир оруунун Андреев аттыг мурнакчы паровоз депозунуң коллективиниң митингизинге улуг машинист К. И. Власюк санал берген. Оон чугаалааны болза:

—Аъш-чем бараннарынга үүрмектеп садар күрүне өртектерин база катап чиигеткен чорук болза, совет чазактың маадырлыг күжүн болгаш күчү-шыдалын, бистиң социалистиг системавыстың артык күштүүн көргүзүп турар-дыр. Совет улустуң чаагай чоруу ам-даа улам экижиир. Бистиң деповус дөртку кварталда эки ажылдааш ВЦСПС-тиң болгаш Орук харылзаа Министерствозунуң шилчиир Кызыл тугун алган. Бо чылын квартал планындан ажыр элээн каш локомотивтерни септеп үндүрген. Ажылчы чоннар дугайында большевик партияга, совет чазакка болгаш төрээн эш Сталинга изии-биле өөрүп четирбишаан, социалистиг Төрээн чуртувустуң экономнуг күчүзүн стахановчу күш-ажыл-биле быжыглаарывысты бүзүредип тур бис.

Эш Власюк бедиткен чаа хүлээлгени алган болгаш септелге аразында—92 муң километр нормага удур 150 муң километрни эрттер мен деп сөзүн берген.

(СЭТА).

Колхозтар рыноктарында

КИШИНЕВ. Молдавияның колхозтары Кишиневтиң рыногунче көдээ ажыл-агыйның хөй санныг продуктуларын эккелген. Аъш-чем бараннарының өртээн чиигедир дугайында Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалын таварыштыр рынокта өртектер база чиигээн. Февральдың төнчүзүнде турганынга бодааргa картофельдин, саржагның өртээ улуу-биле чиигээн. Өртектери 20—25 хуу чиигээн хой эьди, хаван эьди, күш эьди рынокта кончуг хөй болуп турар.

(СЭТА).

Улуг өөрүшкүнүң сөстери

ЛЕНИНГРАД. Аъш-чем бараннарынга өртектериниң база катап чиигелдезинин дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ныҥ доктаалынга алдар болдурган ажылчы чоннарның массалыг митингилери болгаш хуралдары хоорайның бүдүрүлгелеринде, албан черлеринде болгаш дээди өөредилге черлеринде үргүлчүлеп турар.

«Красный трехугольник» заводтуң коллективиниң хөй кижи киржикчилиг митингизинге стахановчу А. Емельянованың чугаалааны болза:

Дайын сөөлүнде чылдарның дургузунда бистиң чуртувуска чорутунган аъш-чем өртектериниң сан талазы-биле бешки чиигелдези болза, социалистиг күрүнеиниң экономиказының үзүктел чок өзүп болгаш быжыгып турарын бүгү делегейге көргүзүп турар. Төрээн чурттуң экономнуг күчү-шыдалын быжыдарындан, совет кижилериниң амыдырал байдалын экижидериниҥ аҥгы өске кандыг-даа сорулгалар бистиҥ чазаавыста чок. Өртектериниҥ чаа чиигелдези — бистиҥ күш-ажылчы тиилелгелеривистиҥ түннели. Стахановчу ёзу-биле улам-на ажылдап, бүгү делегейге тайбыҥныҥ чөлеҥгижи — ынак Төрээн чуртувустуҥ экономнуг күчү-шыдалын быжыглаал!

Өртектериниҥ база катап чиигелдезиниҥ дугайында партияныҥ болгаш чазактыҥ шиитпирин изиин-биле хүлээп албышаан, заводтуҥ коллективи пландан ажыр 100 муҥ эш резин идиктерни апрель айда бүдүрүп үндүрер дээш социалистиг чарышты калбартып эгелээн.

И. В. Сталин аттыг металлургия заводунуҥ дарганы Сталинчы шаҥналдыҥ лауреады А. Н. Рябовтуҥ чугаалааны болза:

—Совет Эвилели — тайбыҥныҥ чурту Төрээн совет чазаавыстыҥ тайбыҥга ынакшылдыг политиказын өртектериниҥ чаа чиигелдези база катап бадыткап турар. Бистиҥ тайбыҥ күш-ажылывыс бодунуҥ үре-түннелин көргүзүп турар-дыр. Эргим эш Сталинныҥ аданыҥ сагыш-салыышкынынга харылавышаан, техниктиг депшилге дээш, кончуг эки шынарлыг продукцияныҥ бүдүрүлгези дээш демиселивисти күштелдирээл!

Алдарлыг дарганныҥ чугаалаан сөстери күш-ажыл-биле бадыткатынып турар. Май мурнунуҥ стахановчу ээлчээнге ол туржуп, хүнбүрүнүҥ ээлчег нормазын үргүлчү ажыр күүседип, металлды ийи катап ажыр камнап ап турар.

(СЭТА)

Баштыңчынын байыр чедиргенинге ажыл херек-биле харылап турар

СТАЛИНСК. Эш И. В. Сталинныҥ чедирген байырынга металлургтар күш-ажылдыҥ чаа көдүрлүүшкүү-биле харылап турарлар. Стахановчу ээлчегде каҥ эзилдирикчилери апрель 3-те 9 хире дүрген эзилдириглерни күүседип, пландан дашкаар чүс-чүс тонна металлды бергеннер. Ийи дугаар мартен цехиниҥ коллективи онза бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаан. Ында 11-ги суугунуҥ каҥ эзилдирикчилери эштер Мерзляков, Деребизов болгаш Зайцев олар бүгү эзилдириглерни дүрген кылыр методбиле ажылдап кылып, суугунуҥ каҥ эзилдирер чериниҥ дөрбелчин метр бүрүзүнден 2 тонна 260 килограмм каҥны нормадан ажыр ужулганнар. 12-ги, 14-кү болгаш 15-ки суугуларныҥ коллективтери стахановчу ээлчегни база-ла ол хире чедиишкиннир чорутканнар.

Баштыҥчынын байыр чедиргенинге доменчилер болгаш шуткукчулар база планныг онаалгаларны ажыр күүседири-биле харылап турарлар. Апрель 3-те болгаш 4-те олар планга немей дыка хөй шойну эзилдирип үндүргеннер.

(СЭТА).

Соңгу Прикаспийде шынааларны болгаш одарларны суггарып турар

ГУРЬЕВ. Новобогатинскийниҥ машина чер сайзырадылга станциязының механизторлары он беш километр дурттуг суггарылга бугазын тудуп доосканнар. Апрель 4-те ол буга-биле суг агып эгелээн. Ол буга болза, Новобогатинский районнуҥ далай кыдыында 5 муҥ гектар одарларны суггарып болур арганы берип турар. Чер ажылдарының шуптузун механизмнер дузазы-биле күүсеткен.

Жилокосинский районда Кульсаринскийниҥ машина чер сайзырадыр станциязы үш плотиналарны болгаш үш бугаларны тудуп тургускан. Ол каналдар Эмба хемниҥ суу-биле 25 муҥ гектар шыктарны, одарларны суггарар.

Соңгу Прикаспийге ниитизи-биле бир миллион ажыг гектар одарларны болгаш сиген кезер черлерни сугарган турар. Бо сорулга-биле онон плотиналарны, каналдарны, арыктарны, чүс-чүс кудуктарны тудуп турар. Суг сордурарынга хереглээр, хат күжү-биле ажылдаар онон шимчедикчилерни тургузар.

(СЭТА).

Бүдүрүлгениҥ чедиишкиннери-биле

РОСТОВ-НА-ДОНУ. Аъш-чем бараннарының үүрмектеп садар күрүне өртектериниҥ чиигелдезиниҥ дугайында ССРЭ-ниҥ Министрлер Чөвүлелиниҥ болгаш ВКП(б) ТК-ныҥ доктаалы областың бүдүрүлгелериниге күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүҥ калбарткан.

Коллективтиг стахановчу күш-ажылдың бүдүрүлгези атты алган «Союзсовхозреммашина» заводка болган митингиге стахановчу Соколов чүве чугаалаан. Оон чугаалааны болза:

—Совет улустуҥ дугайында аданыҥ сагыш-салыышкыны дээш улуг Сталинга өөрүп четиргенивисти изиин-биле илередир дээш митингиге улуг өөрүшкү-биле келдивис. Дайын сөөлүнде бистиҥ чуртувуска өртектер чиигелдезин беш удаа чорудуп турар-дыр. Бистиҥ боттуг ажыл-төлевиривис үзүктел чок өзүп турар. Большевик партия болгаш совет чазак ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарының дугайында үргүлчү сагыш салып турар.

Электри кыргылга агрегаттарын чыып эптээриниҥ талазы-биле апрель айның онаалгазын 200 хуудан куду эвес күүседир деп чыыкчылар чаҥгыс эп-сеткилдиг шиитпирлээннер деп эш Соколов бодунуҥ бригадазының мурнундан медеглээн.

Соколовтуҥ саналын стахановчулар Андреев болгаш Чумакова мастер Федоров болгаш өскелер-даа деткээннер. Коллективтиг стахановчу күш-ажылдың бүдүрүлгезиниҥ тугун бедик тудуп, бүдүрүлге чедиишкиннерин көвүдедип тургаш, Май 1-ге чаа-чаа күш-ажылчы тиилелгелер-биле ужуражырынче бүгү машина тудугжуларын кыйгырган.

(СЭТА).

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Херээженнер колхоз бүдүрүлгезинде

Улуг-Хем районнуҥ «Кызыл тук» колхозу 1951 чылда кайы-даа ажыл-агый талазы-биле улуг чедиишкиннерни чедип ап, районнуҥ мурнакчы колхозтарының бирээзи болган. Ам бо-даа чылын колхоз бодунуҥ мурнунда салдынган сорулгаларны күүседир дээш база багай эвес ажылдап турар.

Колхоз бүдүрүлгезинге улуг күш болур херээженнерниҥ күш-ажылын «Кызыл тук» колхозта шын организастап турар чорук колхозтуҥ ажылының чедиишкинниг болурунга улуг саңлдарлыг болуп турар. Колхозта күш-ажыл кылып шыдаар 76 херээженнер тус-тус ажылдарда план ёзугаар ажылдап турар. Колхозтуҥ бызаа ажаакчызы 62 харлыг эш Маныжап эрткен чылын 456 трудодень ажылдааш 1 тонна хире тараа, 1000 рубль, хойжу эш М. Шаҥмак 556 трудодень ажылдааш, 1112 килограмм тараа, 1100 ажыг рубль, эш К. Карандаш 496 трудодень ажылдааш, 992 килограмм тараз, 992 рубль алган. Ол ышкаш мурнакчы херээженнер хөй.

Колхозтуҥ мурнакчы херээженнери эрткен чыл ышкаш бо чылын база колхоз бүдүрүлгезиниҥ харыысалгалыг участоктарында идепкейлиг ажылдап турарлар. Херээженнерден хову бригадазында 17 кижи, мал ажылында 18 кижи, тудуг ажылында 10 кижи ажылдап турар. Оон ынай 1952 чылда тарыыр 8,5 га ногаа культураларының тарылгазының белеткелинде 14 херээженнер ажылдап турар. Оон арткан херээженнер өске янзы-бүрү ажылдарда ажылдап турар.

Колхозчу кыстар К. Маруся, Х. Долбаа, К. Дензенмаа, М. Дугаровл 1952 чылдың тарылгазынга хереглээр 630 центнер үрезинни арыглап доосканнар. Аттың дериг-херекселин саптээринге херээженнер база идепкейлиг киришкен.

Херээженнерниҥ күш-ажылын колхоз бүдүрүлгезинге чөп организастаар талазы-биле «Кызыл тук» колхоз моон соңгаар-даа улуг ажылды чорудар ужурлуг.

Ыраккы Мөңгүн-Тайгада

МУГУР-АКСЫ. (Радио-биле). Амыдыралдың эң-не шын оруу болур коллективтиг ажыл-агыйга катыжар дээш Мөңгүн-Тайга районнуҥ ажылчы араттары белеткелдиг улуг ажылды чорудуп турар. Колхоз тургузуунуҥ баштайгы организастыг ажылдарын чорудары-биле районда үш инициативтиг бөлүктер тургустунган. Олар ам тудуг материалдарын белеткээр ажылды чорудуп турар.

Ам тургустунар деп турар үш колхозтарның бо чылын хереглээр бүгү тудуг материалдарын белеткээр планын 70 хуу күүсеткен. Бо талазы-биле Мөген-Бүренде болгаш Каргыда инициативтиг бөлүктер эки ажылдап турар. Олар тудуг материалдары белеткээриниҥ ниити планын 90 хуу чедир күүседип турарлар.

Тудуг планын күүседир дээш

Чөөн-Хемчик районнуҥ Чыргакы сумузунда Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниҥ тудуг бригадазының бригадири эш О. Очуроолдуҥ башталгазы-биле тудуг ыяжының белеткели шапкын чоруп турар.

3046 чудукту кескеш, чонуп белеткээн. 1671 чудукту дилеринге белеткээн. Кажаа ыяжынга хереглээри-биле 1457 ыяшты кезип белеткээн. Бо чудуктарны машина оруунда сөөртүп алган, оон иштинден 1200 чудукту колхоз төвүнде сөөртүп алган. Бригаданың дилигжилери 2 муҥ хире манзаны дилип белеткээн. Дилигжилерниҥ иштинде Комбу, Дуран-оол хүнде үлүг нормазын 150 хуу чедир күүседип турарлар.

Колхоз төвүнде тудугжулар сөөлгү каш хонуктуҥ иштинде 6 бажыҥны крышалай берген. Тудугжуларның иштинде Домбаадан, Начын-Бора ажыл нормазын 125—150 хуу чедир күүседип турарлар.

Колхозтуҥ бо чылгы тудуг планы чедиишкиннинг күүсетинери чугаажок.

Өвүрнүҥ колхозтарында часка белеткел

ХАНДАГАЙТЫ. (Радио-биле). Өвүр районнуҥ колхозтары бо чылдың часкы тарылгазынга бүрүн белеткенип алган. Тарылгага четчир санныг үрезиннерни белеткээш бүрүн арыглап алган. Ол ышкаш андазын, илиирлер болгаш аъттарның өске-даа дериг-херекселин септээрин колхозтар дооскан.

Часкы тарылгага ажылдаар аъттарны аңгылааш шагда-ла дыштандырып турар. Оон ынай хар суун болгаш часкы сарыг сугну ажыглаары-биле тарылга бугаларының аштаашкынын хайныышкынныг чорудуп турар. «Кызыл тук» колхозта 47 кижини, «Коммунизмче орук» колхозта 30 ажыг кижини тарылга бугаларының ашталгазында тускайлап тургускулаан.

Часкы тарылга үезинде агитас массалыг ажылды күштелдиреринче ВКП(б) Өвүр райкому улуг кичээнгейни салып турар. Бо айтырыгны апрельдиҥ 1-те ВКП(б) райкомунуҥ бюрозунга чугаалашкаш тускай шиитпирни үндүрген. Ол ышкаш чоокта чаа партия организацияларының агитаторларының чөвүлел хуралдарын эрттиргилээш, аңаа часкы тарылга үезинде агитас-массалыг ажылды чоннуҥ ортузунга күштелдиреринин чугаалашкан.

Часкы тарылгага белеткелди бүрүн дооскан

Кызыл көдээ районнуҥ Баян-Колда «10 дугаар улуг хурал» көдээ ажыл-агый артели бо чылдың часкы тарылгазынга белеткелди бүрүн доозуп алган. Тарылгага четчир санныг үрезинни уруп, арыглап алган. Ол ышкаш тарылгага хереглетинер чепсек болгаш дериг-херекселдер бүрүн септетинген.

Колхозтуҥ часкы тарылгага белеткелин дүрген болгаш шынарлыг доозар талазы-биле хову бригадири эш Крицын болгаш колхозтуҥ дарганы Доринко олар кызымак ажылдаанар.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Сүт-Хөл районда партия өөредилгези

ВКП(б) обкомунуң VII пленумунуң доктаалын район иштинге чедиишкинниг боттандырар дээш, ВКП(б) Сүт-Хөл райкому боттуг хемчеглерни ап чоруткан. Ол доктаалды партия эге организацияларының бүгү кежигүннер хуралдарынга болгаш районнуң партия, совет активтериниң хуралынга таныжып чугаалажырын организастаан.

ВКП(б) райкомунуң парткабинеди бодунуң ажылын ол доктаалда айытканын ёзугаар эде тургускан. Политшколаларның база «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнериң пропагандистериниң теоретиктиг билиин болгаш методиктиг мергежилин бедидериниң семиналарын 5 катап эртирген.

Ол доктаалдың районда канчаар боттанып турарының дугайында айтырыгны ВКП(б) райкомунуң бюрозунга 4 катап тургузуп чугаалашкаш, партия чырыдыышкынының системазында туруп турар четпестерни илередип, ол четпестерни узуткап алырының тодаргай хемчеглерин ап чоруткан.

Бо өөредилге чылында районда 5 политшколалар, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренириниң бөлгүмнери болгаш район төвүнде партиянның кежээки школазы ажылдап турар. Ында ниитизи-биле 192 партия, совет активтери өөренип турар. Оон ангыда марксизм-ленинизмниң теориязын 38 партия, совет активтери боттары өөренип турарлар.

Районнуң партия чырыдыышкынының системазынга өөредилге октябрьның 15-те эгелээн. Кичээлдер көдээ черлерге неделяның пятница хүнүнде, район төвүнге понедельник, вторник хүннеринде болуп эрттип турар. Политшколаларда, бөлгүмнерде кичээлдериң чылдагаан чокка үстүр чоруу эвээжээн.

Политшколалардан Кызыл-Тайга сумузунуң «Большевик» колхозунда политшкола өөредилгени организастыг, бедик идея-деннелге чорудуп турар. Ук политшкола өөредилге чылы эгелээнинден бээр 23 катап кичээлдээн политшколаларга өөренир темаларның 6-гызындан эгелээш ам өөренип доозуп турар. Политшколаның пропагандизи эш Шагдыр-оол эки белеткелдиг, байлак дуржулга-биле башкылап турар. Ол лекцияларны дыннакчыларга сонуурганчыг, билдингир кылдыр номчуп, беседалажыышкынны бедик идея-деннелге эрттирип турар.

«ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнерден Бора-Тайга сумузунда «Сталинчы орук» колхозта эш Х. Борбай-оол прогандистээн бөлгүмнүң өөредилгези эки чоруп турар. Ол бөлгүм өөредилге чылы эгелээнинден бээр 26 катап кичээлдээн, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунун» 6-гы бөлүүн өөренип дооскан. Пропагандист эш Х. Борбай-оол дыннакчыларга чугаазынга Ленин—Сталинның чогаалдарындан болгаш уран-чогаал литератураларындан немелде материалдарны ажыглан тургаш эки белеткенип, тема санынга уткашынарны, чугула үелерни, сан-түннерни мөөннээн, кыска билдингир конспектини тургузуп ап турар. Кажан бодунуң чугаазын чорудуп турар үезинде, ВКП(б) төөгүзүнүң талазы-биле көргүзүглүг өөредилге херектерлерин, картаны ажыглап турар. База чамдык темаларны амгы үениң амыдыралының боттуг фактылары-биле холбаштырып турар. Ынчангаш оон башкылаары дыннакчыларга билдингир болгаш сонуурганчыг болуп турар.

Район төвүнде ВКП(б) төөгүзүн өөренириниң бедиткен хевириниң бөлгүмү доктаамал кичээлдеп, программа ёзугаар озалдаашкын чокка өөренип турар. Ол бөлгүмнүң дыннакчылары «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунга» холбаштыр В. И. Лениннин—«Орус социал-демократтарның сорулгалары», «Улустуң «өөцүктери» деп чүл, база олар социал-демократтарга удур канчаар чаалажып турарыл?», «Чүнү кылырыл?»; «Бир базым бурунгаар ийи базым аткаар», «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары» деп номнарын болгаш И. В. Сталинның «Пролетарийлерниң ангызы болгаш пролетарийлерниң партиязы» деп номун өөренип доосканнар. Бөлгүмнүң пропагандизи эш Агбан «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» Ленин—Сталинның чогаалдары-биле холбаштырып, эки башкылап турар болгаш оларынынбиле беседалажыышкын кичээлдерин үргүлчү чорудуп турар.

Партияның кежээки школазы өөредилге чылы эгелээнинден бээр 38 удаа кичээлдээн, программа ёзугаар өөренип эртер темаларны доктаамал өөренип турар. Кежээки школада ВКП(б) төөгүзүнүң пропагандизи эш Улькин, көдээ ажылагый экономиказының айтырыгларының пропагандизи эш Соловьев олар эки белеткел-биле дыннакчыларга билдингир, сонуурганчыг кылдыр башкылап турарлар.

Район төвүнде ВКП(б) төөгүзүн өөренир бедиткен хевириниң бөлгүмүнде болгаш кежээки школада ВКП(б) райкомунуң бюрозунуң шиитпирин ёзугаар программадан дашкаар 1—1 шакта орус, тыва дылдарны өөренип турар. Орус дылды районнуң 7 чыл школазының башкылары эштер Сидерова, Санникова, олар, тыва дылды эш Элдиг-оол башкылап турар.

Дыннакчыларда боттарының политиктиг билиин бедидип алыр дээш кызымаккай өөренип турарлар дыка хөй. Ылангыя партияның кежээки школазының дыннакчылары эштер Очур-оол, Агбана, Шинчап, Өшкү-Саар, ВКП(б) төөгүзү өөренир бедиткен хевириниң бөлгүмүнүң дыннакчылары эштер Серин-оол, Шыпылдай; районнуң сан килдизиниң чанында «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнүң дыннакчызы эш Мунзук, «Сталинчы орук» колхозта «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнүң дыннакчылары эштер Ламаш-оол, Дандар олар болгаш өскелер-даа.

Марксизм-ленинизмниң теориязын боттары өөренип турарлар-биле ажылды ВКП(б) райкому бо чылын элээн экижиткен. Боттары өөренип турарлар боттарының өөренип алыр дээн номнарын тус-тус планнарынга киргеш, ол ёзугаар өөренип турар. ВКП(б) райкому боттары өөренип турарларга дузаламчы кылдыр Ленин—Сталинның чогаалдарының дугайында лекциялар номчулгазын организастап турар болгаш оларга дузалажыр консультантыларны тургускан, ол консультантылар оларга чаңгыстап болгаш бөлүк-бөлүктеп консультацияларны чорудуп турар. ВКП(б) райкому боттары өөренип турарлар-биле беседалажыышкынны үргүлчү чорудуп турар болгаш оларның өөредилге талазы-биле дуржулга солчур теоретиктиг конференцияларын организастап турар.

Марксизм-ленинизмниң теориязын боттары өөренип турарлардан районнуң көдээ ажыл-агый килдизиниң зоотехниги эш Балавай, Киров аттыг колхозтуң даргазы эш Тадар-оол, МТС директору эш Соловьев, район эмнелгезиниң эргелекчизи эш Больсеевич олар эки өөренип, Ленин—Сталинның 2-3 чедир чогаалдарын өөренип алганнар.

Улуг назылыгларның ниити билиин бедидериниң кежээки школаларын ийи кезек черде тургускан, ында 93 кижи өөренип турар. Оон ангыда эге школалар чанында 28 бижик бөлгүмнери ажылдап турар, ол бөлгүмнерде 306 бижик билбестер болгаш биче билирлер өөренип турар. Бижик бөлгүмнериндеи Бора-Тайга, Кызыл-Тайга, Хөр-Тайга сумуларында бөлгүмнер эки өөредилгелиг болуп турар.

Ынчалза-даа, партия чырыдыышкынының четкизинде четпестер база бар. Чүл дээрге, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнериң чамдыктары кичээлдерни үзүп, эрттирип турар кичээлдерни куду идея деннелге чорудуп турар. Ылаңгыя Сүт-Хөл сумузунда Киров аттыг колхозта «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнүң кичээли өөредилге чылы эгелээнинден бээр 5 катап үзүлген. Ында кичээлдериң үстүп турарының чылдагааны болза, дыннакчыларны чылбайн турарындан үстүп турар эвес, пропагандист эш Кунгааның чүүл-бүрү чылдагааннар-биле үзүп турарындан үстүп турар. Эш Кунгаа ВКП(б) райкомунуң партия, профэвилел, комсомол органнарының килдизиниң эргелекчизи, харыысалгалыг ажылдакчы кижи хирезинде бөлгүмнүң кичээлдерин үзерге дыннакчыларга өөредилге талазы-биле улуг чидириг болур деп чүвени бодавайн, «ажылым чай чок» деп чылдагаан-биле үзүп турар.

Ол ышкаш районнуң 7 чыл школазының чанында «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнүң (пропагандизи эш Тимофеев) кичээлдери куду идея деннелге эрттип турар. Алдан-Маадыр сумузунда «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзун» өөренир бөлгүм (пропагандизи эш Серен) бүдүн чартык ай дургузунда чангыс-даа кичээлдевээн. Бөлгүмнериң ажылы шак ынчаар сандарап турда ол черде партия организацияларында кандыг-даа хемчег албайн, ол чорукбиле эптежип турары тергиин четпес.

Ам ВКП(б) райкому районнуң партия чырыдыышкынының системазында туруп турар четпестерни дарый узуткааш, кичээлдерни шыңгыы организастыг чорукка, бедик идея деннелге чорудар дээш хемчеглерни ап, пропагандистер-биле семинарларны доктаамал чорудуп, оларның дуржулгазын солуштурар хуралдарны организастап турарын чурумчудар ужурулг. Ынчангаш бо өөредилге чылының программазыч бедик түннелге доозарын чедип алыр бис.

О. ЛОПСАН.

ВКП(б) райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

Колхозта политөөредилгениң байдалы

Чаа-Хөл районнуң Чаа-Хөл сумузунда «Бурунгаар» колхозта «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзун» өөренириниң бөлгүмү ажылдап турар. Бөлгүмде партия, советтиң 23 активтери өөренип турар. Өөредилге чылы эгелээнинден бээр бөлгүмнүң 16 кичээлдери болуп эрткен. Бөлгүмнүң дыннакчылары «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунун» III эгелерин өөренип дооскаш ам IV эгезин өөренип турар. Дыннакчылар Кунгаалай, Шыжаа, Торжу олар өөренип эртен материалдарны эки шиңгээдип ап, өөредилгеге кызымаккай чоруун көргүзүп турарлар.

Оон ангыда 15 кижи дыннакчылыг политшкола база ажылдап турар. Политшкола өөредилге чылының эгезинден бээр 12 катап кичээлдээн, ынчалза-даа үгле ийи-ле теманы өөренип эткен.

Колхозта политөөредилге ажылында четпестер дыка хөй, чүл дээрге, кичээлдерге дыннакчыларның үгле 50—60 хуузу киржип турар, дыка хөй дыннакчылар кичээлдерни үргүлчү үзүп келген. Ылаңгыя Калиндивии, Бегзи олар 11—11, Томбаадыр, Шактар, Копчуу, Катыраа, Кызыл-оол олар 7—8 кичээлдерни үскеннер. Эге организацияның учедунда санатынып турар 38 коммунистериниң 15-жи кайда-даа өөренмейн турар.

Ол ышкаш колхозта комсомолдуң 18 кижи дыннакчылыг эге политбөлгүмү өөредилге чылы эгелээнинден бээр үгле 5-ле катап кичээлдээн, сөөлгү үеде ажылы шуут сандарап турар. Бижик билбестерни болгаш биче билирлерни бижикке өөредириниң 4 кезек черде бөлгүмнери тургустунган, а ол бөлгүмнер үгле саазын кырында болуп, ажылдавайн турар.

Колхозта политөөредилгениң ажылы шак мындыг куду деннелдиг сандаргай байдалдыг болуп турда, ында партия эге организациязының секретари эш Сенди кандыг-даа хемчег албайн, ол четпестер-биле эптежип олуруп келген болуп турар. Бо чорук чүүнү көргүзүп, партия эге организациязының политөөредилгениң ажылынче сагыш салбайн турарын, өөредилгениң херектерин ийиги черге айтырыы кылдыр көрүп, улуг чазыгны кылып турарын көргүзүп турар-дыр.

Ам партия эге организациязы политөөредилге системазында туруп турар четпестерни дарый узуткааш, өөредилгени арткан үениң дургузунда шыңгыырадып чоруткаш, программада озалдап чыдып калган темаларны өөренип чедип алыр кылдыр өөредилгени организастыры чугула.

М. БУГАЛДАЙ.

Агитаторлар семинары

ТЭЭЛИ (**Телефон-биле**). ВКП(б) Бай-Тайга райкому бо чылдың марттың 15-тен 25 хүннеринге чедир районнуң бүгү колхозтарында, болгаш МТС-те, база албан организациялар черлеринде партия организацияларының агитаторларының түр семинарларын тус-тус черлерге эрттиргилээн. Аңза ниитизи-биле 128 агитаторлар киришкен.

Семинарга киришкен агитаторлар ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының 1951 чылда планының күүселдезиниң дугайында дыннадыгның талазы-биле илеткелди болгаш күш-ажылдың сагылга чурумунуң дугайында, часкы тарылга үезинде агитас массалыг ажылды канчаар организаалаар дугайында, база бүгү делегейниң амгы байдалының дугайында болгаш көдээ ажыл-агыйның өскедаа айтырыгларының дугайында илеткелдерни дыннаан. «Дөң-Терек», «Победа» болгаш «Тээли» колхозтарга чоруткан семинарлар эки организастыг эрткен.

Семинарлар болуп турар үеде чамдык агитаторлар боттарының агитас-массалыг ажылының дугайында ажылының дуржулгазын чугаалап турган болгаш мындыг семинарлар оларның моон сонгаргы ажылынга улуг идиглиг болур деп чүвени илередип турганнар.

А. АДЫГБАЙ.

Малчыннарның чедиишкини

Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң хойжузу коммунист эш Дамдынчаптың ажаап турар хоюндан 134 хой төрээн. Оон хураганнарын дуржулгалыг хойжу чедиишкинниг өстүрүп азырап турар.

М. ЧАМЫЯН.

* * *

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң шээр малының дең кезии апрель 1-ге чедир төрээн. Төрүтүнген чаш мал бүрүзүн колхозтуң малчыннары кызымаккай күш-ажылы-биле менди өстүрүп турар.

Хойжу К. Амыгылаң төрээн 113 хойдан 113 хураганны, Калзан-Коне 120 хойдан 120 хураганны, Шактар 113 хойдан 115 хураганны, Калчан-Сарыг 150 хойдан 150 хураганны, Баазан 100 хойдан 100 хураганны, Нюрзат 130 өшкүден 132 анайны менди камгалап оларны ниитиниң мал ажылынга улуг салыышкын кылдыр өстүрүп турарлар.

С. КОМБУ.

* * *

Барыын-Хемчик районнуң «Бай-лык» совхозунуң кадарчызы эш Чүлдүм бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип, кадарган хоюн болгаш оон чаш төлүн чыл бүрү менди өстүрүп келген. Ам үеде ол 380 ажыг хойну кадарып турар. Оларның иштинден чоокку хүннерге чедир төрээн 40 хойнуң 47 хураганын база эки ажаап турар.

АДЫГ.

* * *

Кызыл районнуң Сесерлиг сумузунда «Малчын» колхозтуң мурнакчы хойжузу эш Лапчорнуң ажаалгазында турар хойлардан 90 хой төрээн. Оон 103 хурганны, төрээн 16 өшкүден 20 анайны эш Лапчор эки азырап турар. Ол, үгле чаш анай, хураганны азырап турар эвес, төрээн хой, өшкүлерни дус, кужурбиле болгаш немелде сиген-биле чемгерип турар.

С СЕДЕН-ООЛ.

Мурнакчы хойжу хүлээлгезин күүседип турар

Чаа-Хөл районнуң «Бай-Булун» колхозунда хойжу эш Сандак колхозтуң хоюн 3 чыл иштинде эн кызымак ажаап турар. 1951 чылда 41 каракуль хураганнарны колхозка өстүрүп берген.

Ам 1952 чылда бодунуң ажаап турары 109 төрүүр хойларының оолдарын бүрүн камгалап алыр мен деп хүлээлгени алган. Ам 87 хой төрээн. Оларның хураганнарын менди доруктуруп, ажаалга азырадын үлегерлиг чорудуп турар. Эрткен чылын чаш малга чиртир чымчак сигенни кыштаглардан эш Сандак боду белеткеп алганы-биле колхоз төвүнден кыштагже сиген сөөртпээн. Ам төрүүр 22 хойнуң хураганын бүрүн камгалап ап, бодунга алган хүлээлгезин быжыыбиле күүседир дээш малчын Сандак эрестиг ажылдап турар.

Д. ХАЙДЫП.

Чүс муң километр дээш

Улуг-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң чолаачызы эш Григорий Яковлевич Ножкин 18 харлыындан эгелеп ам 20 чыл иштинде автомашина чолаачылап келген. Эш Г. Ножкин бо аразында техниканы эки башкарып, бодунга онаашкан ажылын эки күүседип келген. Техниканы эки билир, ону камныг эдилээр талазы-биле ол мергежилдиг чолаачы болуп турар.

Эш Г. Ножкин ам колхозта «ГАЗ-51» деп чүүк машиназын чолаачылап, онаашкан ажылын харыысалгалыг күүседип турар. ВКП(б) обкомунуң болгаш облкүүскомнуң хүндүлүг бижии-биле ол ийи удаа шаннаткан.

Эш Ножкин ам ол машиназын капитал септелгеге киирбейн 100.000 километрни эрттер мен деп социалистиг хүлээлгени алгаш, колхоз бүдүрүлгезинде эрестиг ажылдап турар.

В. ВАСИЛЬ.

Колхозчу херээженнериң түннелдиг ажылы

Кызыл районнуң Көк-Тейде «Совет Тыва» колхозтуң херээженнери март 13-те боттарының ниити хуралынга 1952—1953 өөредилге чылдарында ында чеди чыл школазының оттулар ыяжын белеткеп бээр дугайын чугаалашкаш, тодаргай хүлээлгени алганнар.

Ол хүлээлгезин херээженнер болгаш ылаңгыя комсомолчулар мурнакчы чоруун көргүзүп, эрестиг күүсеткеннер. Апрель 1-ге чедир олар 175 кубометр ыышты хап белеткээннер.

А. БАДЫРАА.

Бажың онаалгаларын күүседириңге, кичээл катаптаарыңга ада-иелериң ролүн бедидер

«Херээжен ажылчыннар болгаш тараачыннар болза, социалистиг Төрээн чуртувустуң келир үези — бистиң аныяктарывыстың иелери болгаш кижизидикчилери болур. Ургларның мөзү-шынарын олар кадыкшыдып шыдаарлар ийикпе бистиң чуртувусту бурунгаар шимчедип шыдаар, угаан-бодал талазы-биле кадык аныяктарны кижизидерлер» деп эш Сталин айтып турар.

Ынчангаш ада-ие болза, бодунуң төлүн сеткил-сагыш талазы-биле өскээр хажытпас төлээде, ону үргүлчү хайгаарап көөр болгаш коммунистиг ниитилелдиң идепкейлиг тургузукчузу кылдыр кижизидер ужурлуг.

Алдарлыг совет педагог А. С. Макаренко ада-иелерге хамаарыштыр мынчаар чагып чораан:

«Силериң оглунар дашкаар үнген ийикпе, азы бөлүк оолдарга катыжа берген дижик. Ол чүү ындыг оолдарыл деп чүвени кичээнгейлии-биле өөренип көөр ужурлуг силер. Силериң уруунар дашкаар, өөнүү ургларже чүткүп турар апарган дижик. Ол ургларны эки билген турар ужурлуг силер...» дээш өске-даа.

Өөреникчилер бажынга онаалгаларны канчаар күүседип турарының дугайын ада-иелерден айтырар-дыр деп шиитпирлээш, чоокта чаа оларның хуралын чыып, ол дугайын менээ шыны-биле чугаалап бээрин олардан диледим. Чамдык ада-иелер школачыларга ажыы чок дузаламчы көргүзүп турары аная илерээн.

Боду чүвени билбес кижи өскени өөредип шыдавас. Ол дугайын «Бодунуң билбес чүвезин өскелерге тайылбырлаары дег берге чүзе чок» деп улустуң үлегер домаанда кончуг шыны-биле чугаалаан.

Чамдык ада-иелер кичээл катаптаар, бажың онаалгазы күүседир талазы-биле ургларынга дузалажырын оралдажып чыткаш, чөгенчиг байдалга болганчок-ла таваржып турар. Школачылар онаалгаларын чамдыкта боттары күүседип шыдавайн турар болгаш дузаламчы көргүзерин негеп турар үезинде, үгле ынчаарлаа онаалганы күүседир дугайында оларга дузалажыр ужурлуг деп чүвени ада-ие бүрүзү билген турар ужурлуг.

Ада-иелериң ажык чок дузаламчызы школачыларга үгле хоралыг чорукту чедирип болур. Чамдык ада-иелер ийикпе үстүкү класстарда өөренип турар өөреникчилер адакы класстарда дунмаларының азы таныштарының онаалгаларын шуут боттары күүседип берип турар чорук ол хуралга болган беседадан илерээн. Ол канчаар-даа аажок хоралыг.

Оон түннелинде школачы чаа билиглерни шиңгээдип албас, онаалгаларын күүсетпес чорукка чанчыгар, чалгааараар, бот-кичээлди кылырынга өөренип, чанчыкпас апаар. Ынчангаш ол, онаалгазын боду күүседип алган болуп, башкызын болгаш бодун мегелеп турар. Шак ындыг «дузаламчы» үргүлчү-ле өөгенчиг түннелге чедирип турар. Нургулайында-ла боду ажылдавайн турар ындыг өөреникчи өөредилгеге чыдып каап турар болгаш оон чыдып каап турар чоруун өй-шаанда илередип тывары берге.

«Саша онаалгаларын үргүлчү угбазының дорт дузаламчызы-биле күүседип турар» деп ол өөреникчиниң иези эш Пономарёва хуралда болган беседага ажыы-биле миннип чугаалаан. А бир өөреникчиниң иези эш Тютюгинаның чугаалааны болза: «Галя үргүлчү-ле боду бижип турар ийикпе бодап турар, а мен оон чанынга олуруп алгаш, оон ажылды күүседип турарын хайгаарап, шын эвес болган черин айтып берип турар мен».

База эш Захарова «Вова минутада-даа ойнавайн турар болгаш ойнаар-даа чай-шөлээн чок, үргүлчү-ле кичээлин катаптап, онаалгазын күүседип олурар» дээн. Шак ындыг таварылгалар шынап-ла хөй. Үстүнде көргүскен үш иениң ийи дугаргызы мүн-не шын арганы хереглеп турар дээрзи тодаргай-дыр.

Чамдык ада-иелериң талазындан «дузаламчы» көргүзер хевир-биле ургларының орнунга шуут-ла боттары күүседип, ынчангаш ышкындырыгларны кылып турар-дыр деп, аная түннелди үндүрдүм. Олар болза, онаалгаларны күүседип турар үезинде школачы боду кылып күүседир ужурлуг үүлдү тайылбырлап берип турарлар. Мынчангаш школачы кылган частырыгларын боду тып алыр талазы-биле күжениишкинни салырындан чаягаар-ла хосталып турар. Моон сонгаар ындыг чорукту кылып болбас ужурлуг.

Бир эвес өөренип эткен материалдарны катаптаарынга ынчаар дузалажыр болза, ол шын дузаламчы болур. Өөредилгеге аная-ла таварылга боop бедик демдектер алыры чугула эвес, харын өөреникчиниң ханы, быжыг билигни шиңгээдип билген турары чугула деп чүвени хамыкты мурнай билир херек. Өөредилгениң үргүлчүлелдиг чорудулгазынга оон бот күжениишкини болза, ук өөреникчиниң угаан-бодалын улам ханыладыр болгаш медереллиг билиин, кичээнгейин быжылар.

Өөреникчиниң бот күжениишкинин деткивишаан, бажынга онаалгаларны күүседир үезинде, оларга дузалажырындан шуут ойталап база болбас. Өөреникчи бодунга таварышкан бергедээшкинни чогуур үезинде ажып эрттип шыдаараан бар-гаш, оон уламындан өөредилгезинге суларап эгелээр. Ындыг таварылгада ам аная чогуур болгаш чедингир дузаламчыны көргүзер херек.

Дузалажыры — ол дээрге, өөреникчиниң мурнунга тургустунган бергелерни ажып эртерин кижи бо-ду шуут-ла күүседип туруп дузалажыр дээни ол эвес. Шын дузалажыры — ол дээрге, бергелерни бо-ду ажып эрттерниче өөреникчиниң чеп башкарар дээни ол. Чижээлээрге, өөреникчи сан онаалгазын күүседип шыдавайн турар дижик. Ол-ла онаалгага чоок, элээн бөдүүн бсдалганы күүседирин аная сүмелээр. Ындыг арга, ук бодалга-биле берген онаалганың аразында хамаарылгазынче өөреникчиниң кичээнгейин мөөнээринге дузалаар. Оларның чоок хамаарылгазын өөреникчи угаап билгеш, демги элээн нарын кылдыныглыг онаалганы ол чиигибиле бодап шыдаар. Ынчаарда ам, аная бо талазы-биле чедингир, чөп дузаламчы көргүстүнген-дир деп саная чогуур.

Кажан өөреникчи өөренип эткен дүрүмүнге частырыгны кылыпса, ук дүрүмнү аная ол дораан дагыннадып тургаш, оон билир, билбезин тсдаргайлап болур. Өөреникчи кандыг-бир чүве аттарын шын эвес бижипсе, азы чижекке, сөстүг бодалганын кылдыныыңа чазыгны кылыпса, аная хамаарышкан дүрүмну катаптап сактырын сүмелезе чогуур. Улуг улустуң талазындан шак мындыг дузаламчыны көргүзер чорук, өөреникчиниң бот күжениишкинин солааны ол эвес.

Ургларның канчаар өөренип турарының дугайында ада-иелериң дем-катыжыышкынныг ниити контролю херек. Ол контрольду хүн бүрүде үргүлчү чоруткан турар ужурлуг, ылангыя бо сөөлгү улдунуң дургузунда өөреникчи кичээлин доктаамал үеде кылган турарын хайгаарап көөрү эргежок чугула. Күүсеткен онаалгазын хынап, шиңгээткен дүрүмүнүң азы доктааткан үүлүнүң тайылбырын болгаш номчулгазын өй-өйде айтырып турар херек. Ол дээрге, чыл дургузунда өөренип эткен бүгү үүлдерни системалыы-биле катаптап, экзаменнерге чедиишкинниг белеткениринге дузалажыр дээни ол.

Ургларны чыл дургузунда өөренип келгеш, шиңгээдип билген үүлдерин тайылбырлап, чугаалап, көргүзерин күзелдии-биле кылыксаар. Ада-иелер оларның чугаазын кичээнгейлиг болгаш сонуургалдыы-биле дыннаар ужурлуг.

Экзаменнерге белеткенир талазыбиле ажыктыг дузаламчыны ада-иелер школаның негеп турар негелдезин шуут барымдалаар хүлээлгелиг. Ону боттандырарда үгле школа-биле сырый харылзааны тургузар херек.

Дөрткү улдуң эгелээн. Час келген чылыг дүшкен, апрелдиң чылыг хүннери чайыннандыр хереллденген. Ынчангаш ургларны дашкааргаа үрле ойнап селгүүстээрин күзээрлер. Мону өөренип көргеш, ада-иелер ургларның хүн режимин хынап, ону хажыкчок сагыдар ужурлуг. Катаптаашкынны чорударынга хереглетинер үе-шакты өөреникчилер канчаар хуваап алганынче ада-иелер боттарының кол кичээнгейин угландырар. Катаптаашкынны чорударынга 1—4 класстарның өөреникчилеринге хүнде чартык ийикпе бүдүн шак, бешки-классчыларга — бир болгаш бүдүн чартык шак, алды, чеди класстарның өөреникчилеринге — бүдүн чартык ийикпе ийи шак четчир.

Хүн режимин таарыштыр хуваап турар үезинде, арыг агаарга үнүп селгүүстээр шак ыяавыла арткан турар кылдыр хуваарын ургларга дузалаар ужурлуг.

Арыг агаарга эки дыштанылга силерниң ургларынарның күжүн хевээр артырарынга дузалаар.

Бажың онаалгаларын күүседир, өөренип эткенин катаптаар талазыбиле өөреникчилерге канчаар дузалаарын, кандыг-кандыг частырыглардан чайлаарын хуралга келген ада-иелерге шак ынчаар сүмелээн мен.

Кижизидилге айтырыгларының талазы-биле Н. Болдыревтиң «Ургларның кижизидилгезинге ада-иелериң ролю» деп брошюразын, Е. Космодемьянскаяның «Зоя биле Шураның дугайында тоожузун», И. Печерниковтуң «Өг-бүлеге школачыларның күш-ажылчы кижизидилгези» деп номун болгаш «Өг-бүле болгаш школа» деп журналды номчуурун оларга база чагаан мен.

Е. ЛУБАШНИКОВА.

Кызылдың № 5 эге школазының башкызы.

Глеб Иванович Успенский

(Өлген хүнүнден бээр 50 чыл боганына)

Кайгамчыктыг орус чогаалчы Глеб Иванович Успенский бодунуп чогаал ажылынга улус чонну дээш канчаар-даа аажок сагыш-салып чораан. Массаларны түрегделге болгаш качыгдалда таварыштырган амыдыралдың ёзу-чурумун Успенский хайыра чок шүгүмчүлеп турган. Успенскийниң чогаалдарындан В. И. Ленин хөй удаа чижек ап чорааны, а ленинчи «Искраның» ол чогаалчы болза, «бистиң революсчу шимчээшкинивистиң чорудулгазынга 70 болгаш 80 чылдарның ажык чогаалчыларының дөгерезинден хемчээл чок артык саңлдарлыг болган», база баштайгы орус революсчу-марксистерге «бодунуң практиктиг теориязын бодунга-даа, өскерлерге-даа годаргай илередип алырынга» дузалаан деп медеглээни-даа таварылга эвес. Ол болза, орустуң ниитилел болгаш чогаадылга бодалының төгүзүнге Г. И. Успенскийниң депшилгелиг улуг ролюнуң бүзүрелдиг херечилели болган.

Дүжүмет өг-бүледен төрүтүнген Успенский амыдыралдың мурнунга коргар болгаш чагыртыр хөөнге кижизитинген. «Мээн хууда амыдыралымның байдалы мени шуут өлүмче, угаанымны шуут туурайлаашкынче, билиишкинимниң дендии черлик болурунче чыгап турган» — деп Успенский бодунуп намдарынга сактып бижээн. Хүрээлетирип алганы шак ол байдалдан хосталырынга 1859—1861 чылдарда Россияга болу берген революсчу болуушкун, база Чернышевскийнин болгаш Добролюбовтуң, Герценниң болгаш Писаревтиң, Щедриннің болгаш Некрасовтуң идеяларының улуг саңлдары чогаалчыга дузалаан. 60—70 чылдарның революсчу демократиязының шак ол эн дээре төлээлекчилери болза, херек кырында көстүп турган үүлдерни шүгүмчүлей көөрүн, ниитилел амыдыралының «аар-берге чорудулгазының» чылдагааннарын тайылбырлаарынче оралдажырын, ооң дугайында хөөремче чок шынны чугаалаксаар негелдени Г. И. Успенскийге бергеннер.

Шак ол кайгамчыктыг шынарлар болза, провинцияның, база найсылалдың биче дүжүметтерин болгаш ус-дарган кижилерин көргүзеринге бараалгаткан Глеб Успенскийниң баштайгы-ла очерктеринге болгаш рассказтарынга көстүп илерээн. Буржуаз шүгүмчүлекчилер болза, чогаалчының баштайгы рассказтарын боттуг амыдыралды натуралисчи болгаш бодал чок ёзу-биле олчаан дүжүргени-дир деп бурууладырын оралдажып, оон чогаалдарында кижини бертип-дөргүжүткен амыдыралдың бужар багының болгаш херек чогунуп дугайында чаңгыс кол бодалды көргүскенин имистедип чажырарын оралдажып турганнар

Бо бодал «Растеряевая кудумчунуң чанчылдары» (1866) деп Г. И. Успенскийниң сураан дораан-на алтыткан алдарлыг очерктерде тода көргүстүнген. Мында Туланың ус-дарганнары-пистолет болгаш шооча кылыр мастерлериниң, гармонь, өрүм болгаш өске-даа эт кылыр шеверлериниң хилинчектиг амыдыралын, оларны аар-берге, ужур-утка чок күш-ажыл болгаш халдап турар улуг капитал-биле быражыр шинек чок конкуренция «сээдениээшкинге болгаш дендии бергедээшкинге чедиргенин качыгдалдыг юмор-биле болгаш онза кээргел-биле чуруп көргүскен. Ус-шевер кижилерни кавайлыындан хөөржүлгеге чедир базып чоруур оларның кадыг ажыг-шүжүү болгаш чединмес чоруу-биле чергелештир провинцияның дүжүметтериниң сагыш-сеткил сонуургалдары чегей болгаш мелегей амыдыралын, оларның уйгудан улаараан «ыянгылыг өзээшкинин» болгаш чурталгазының утка чогун чогаалчы көргүзүп турар.

Глеб Успенский растерянчыларның коргунчуг чурталгазын канчаар-даа аажок тодазы-биле илередип көргүскен болгаш тодараткан. Ол бүдүүлүк чурталганы дузактай бүргээн «чүвелериниң угаан-сарыыл чок күжүнүн» чурумалындан авторнуң буянныг чаагай чүреэнин шимирт дээнин номчукчу билип турар. Ус-дарган кижилериниң камгаланыр дээш коллективтиг демиселиниң оралдажыышкынын көөрүн чогаалчы-гуманист оралдашкан, ынчалза-даа ындыг оралдажыышкыннарны растерянчылардан тыппаан. Ниити «сээдениээшкинниң» арызында мүн-не чүгээр револьвер мастери Прохор Порфирыч угаанының болгаш «оптуунуң» күжүн кижилерни эки амыдырал дээш демиселге катыштырарынче эвес, а бодуп камгаланырынче, бодунуң ус-дарган эжиниң мойнунга олурупкаш, сеткил сагыш чок араатанзыг кожайчык болурунче чүткүп угланып турар. Массалыг ажылчын шимчээшкини улустуң арызында бир-ле черде белеткетинин турда-даа тодазы-биле көстүп келбээн үе турган.

Ынчаныныжа Г. И. Успенскийниң хайгааракчы көрүнгүрү болза удатпайн ажылчыннарның медерелиниң болгаш амыдыралынга ханызы-биле таарзынмастаашкынының отуушкунунуң баштайгы демдектерин эскерип каан. 1869 чылда Туланың боочепсек бүдүрер ажылчыннарының арызынга улуг хөлзээшкиннер үнгениниң соонда «Хоозурал» деп очерктерин бижээн, ол болза, чогаалчының идейлиг болгаш чогаадыкчы хөгжүлдезинге улуг базым болган.

Сагыш-хөөннүг болгаш чугаалакчының аян байдалының эн нарын демдектерин дамчыдыптар өтүндүнмес диалог, тода, деңнелгелер болгаш болуушкуннарның ужурун илередиптер кайгамчыктыг чидиг сөстер амыдыралды кударгай болгаш өткүт каткы-биле чырыдыптар чижеглетинмес юмор — ол бүгү уран-чечен аргаларны алдангы чылдардагы орус амыдыралды делгем көргүзеринге Успенский ажыглаан. Хаанныг Россияның арны — реформа мурнундагы «карманче-ле, карманче-ле чүткү!» деп ыят чок принциптиг дүжүметтериниң «аажок улуг хээли алыкчы чоруун», ревизор-начальниктерге алдар болдуруп «узун назыла» деп ырлажып, сөөлгү чем-аъжын өргүп бараалгадырга сунган «куруг калган», «суурларны», чаа судтарже бергеш, «чүлүтүнүп, чунуп каапкаш, мырыңай чаа ийикпе, азы катап чазыылжыткан кижилер ышкаш сагындырарын оралдашкан» реформа соондагы дүжүметтерни көргүскен дүрзү-хевирлерни мастержи хол-биле бижээн.

Ынчалза-даа ол бүгү «ажылчын кижи» Михаил Ивановичиниң мурнунга ийиги чергении болу бээр. Ооң нүүрү-биле хемдикчи ёзу-чурумнарны медерелдиг буруу шаварының оруунга турупкан орус пролетарийнин Глеб Успенский чуруп көргүскен. Михаил Иванович медерели чаа-ла оттуп орар кижи, ынчангаш быышааны хевээр болбайнаан. Ынчалза-даа ол үүге «бодунуң амыдыралынга амданныг чем чивээнин болгаш бүдүн сапог кетпээнин», а «ооң орнунга чаактарынче чула бердирип чоруурун» тодарадып ап шыдапкан. Бодун долгандыр ол эңмежок-ла социалдыг «үптекчилерни» болгаш «дээрбечилерни» тода билген, оон: «Бөдүүн кижиге тыныш бээр үе келген-дир!.. Оларны шоодуп, үптеп дээрбедээр аяаңар долган-дыр... Ажык оруктан беринер!» деп шуут медеглээн.

Оттуп кел-чыдар пролетарийлерниң бирээзин тода шын көргүзери-биле чергелештир 60 чылдарның либералдыг реформаларын сойгалап илереткени Г. И. Успенскийниң улуг ачы-хавыяазы-дыр.

Париж коммуназын басканының соон дарый 1872 чылда, ынчаарга ийиги удаазында — 1875 чылда даштыкыга чорааны Г. И. Успенскийниң улам хөгжүлдезинин чугула чадазы болган. Ынчаарда Барыынчүк чурттарынга капиталистиг процесс, Россия-биле деңнээрге, бодунуң улам башкарлыышкынын долу болгаш көскү болдурупкан турган. Ону Глеб Успенский кайгамчыгы-биле демдеглеп көрүп, сойгалап илереткен.

Франция биле Пруссияның дайынының соондагы чылдарда реакциялыг ёзу чурумнуг тодаргай дүрзү-хевирлерин, тиилээн буржуазияның талазындан коммунарларны каржызы-биле истеп-шаажылап турарын чогаалчы талантылыг чуруп көргүскен. «Бир-ле бачым болган далаш үптелге чоруп турар, ынчалза-даа ол суд эвес-тир, — деп, «Аарыг арын-нүүр» деп очеркке коммунарларны версалчы шиидилгениң дугайында ол бижээн... — Кызыл стол артында, оларның бажының кырында доозунналган бичин сөөк маанай адаанда хуралдаан бо кижилерже көрүнерем — ол болза, Берлинге-даа ындыг белен шилип чыгдынмас чыгыы, шак ындыг боор чыланнарның чыындызы-дыр». Бир чыл мурнунда версалчылар 450 коммунарларны боолап өлүргени шөлге Глеб Успенский сеткили хайныгып турган: «Мен шак ол шөлге тенек аараан үве дег, азы көжээленген үве дег бир шак турган мен — ынча хөй улус өлүрткен черге мээн буттарым чыпшына берген.

Чеден чылдарның ийиги чартыында чогаалчының тараачынга хамаарылгазы тодаратынган, оортан бээр ооң чогаал ажылынга тема апарган.

Харыксыраан тараачынга амыдырал дээш демиселге дузалапкы дег деревняда күштерни чогаалчы аажок дилеп турган. Ол күштерни «черниң эрге-чагыргазындан», «чер ажылчы күш ажылдың ырындан» чогаалчы тыпкан.

Көдээ амыдыралдың күш-ажылчы үндезиннерин алдаржыдарынга Г. И. Успенский чамдыкта народниктер-биле чоокшулажып турган, олар-биле черле харылзаалыг чораан болгаш олар ону «бодунуң» народникчи чогаалчызы болдуруп алырын оралдажып турганнар. Ынчанмыжа народникчи хоозун үүлдерге удур амыдыралдың шыныныңң көрүнгүр болгаш эндевес хайгааракчызы, кайгамчыктыг реалист кезээде демисежип чораан.

В. И. Ленин ол дугайын бодунуң «Улустуң «өөңнүктери» деп үүл, база олар социал-демократтарга удур канчаар демисежип турарыл?» деп гениалдыг ажылынга баштайгы орус марксистериниң бирээзи Гурвичиниң Г. И. Успенскийге берген характеристиказын киирбишаан, шыйып демдеглээни «70 чылдарның народниги... тараачыннарның бодунуң иштинде ангы талазы-биле антагонизм дугайында кандыг-даа билиишкин чок турган... ол антагонизмни «хемдикчи»—кулак азы баяат-биле ооң чижиниң, коммунистиг сеткил-хөөн сиңникен тараачыннның аразында харылзааларга шуут кызыгаарлап турган. Глеб Успенский ниити хоозун идегелге шоодукчу хүлүмзүрүг-биле харылавышаан, чааскаан идегел чок болуп турган. Тараачыннарны тергиин билир, болуушкуннарның мурынай алыс ужурун билип аптар аажок улуг артистчи талантылыг Успенский болза, үүгле мөлчүкчү биле төлекчиниң эвес, харын черле тараачыннарның аразында экономнуг харылзааларның үндезини индивидуализм болу бергенин көрбейн барып шыдавас турган» (В. И. Ленин, Чогаалдар, т. 1, арын 237—238).

80 чылдарның төнчүзүнде капитализм хөгжүлдезинин чаа фактыларын бодап көргениниң түннелинде Глеб Успенский бүгү амыдыраллы бодунуң саңлдарынга чагырар кол күш капитализм апар чыдар-дыр деп түннел үндүрген. Шак ол, Россияда көдүрлүп орар күш, — канчаар-даа аажок бүгү-делегей ужур-дузалыг күш дээрзин Глеб Успенский кончуг эки билген: «англи баяаттарның төлээлекчизи үгер-боо болгаш бомба туткан океан-далайлар кежилдир чүткүвүшаан: «Купонуң бер!» деп алгырып турар-дыр» деп бижээн. Ынчалза-даа капитализм шак бүрүзүнде хөгжүвүшаан, бүгү чурттарда бодунуң дайзыннарын база-ла көвүдедип турар — Г. И. Успенский ону база кончуг эки билип турган.

Орус амыдыралга капитализмниң саңлдарын хайгааравышаан, ооң шимчээшкининиң болгаш улустуң амыдыралынга ооң илерелиниң хоойлуларын өөренирин, ону субъективтиг тургузулгалар дамчыштыр эвес, а фактыларны шыңгыы шинчилеп турган тодарадырын чогаалчы чүткүлдүү-биле оралдажып чораан. 1887 чылда Соболевскийге ооң бижээни болза: «мен ам эки бодалда алыскан чор мен, ол менде кончуг эки тургустуна берген, — орус амыдыралдың хөй болуушкуннары бодумда сиңникен болгаш шилитинген, олар дораан тодаратынып, корум-чурумчуй берген. Черниң эргечагыргазынга, — тодаргайлаарга күш-ажылчы улустуң амыдырал байдалынга дөмейлештир мен ам «Капиталдың эрге-чаргыргазы» деп элээн очерктерни аажок-ла бижиксеп тур мен... Бир эвес «Капиталдың эрге чагыргазы» — таарымпас ат болза, мен ону «Капиталдың саңлдарының очерктери» деп адаар мен. Ол саңлдарлар тодаргай, илередири берге, амыдыралда чайлаш чок болуушкуннар-биле өйдүктүртүнүп билдинип турар. Ам ол болуушкуннарны чурагайлар-биле илередип турар мен, ол чурагайларны болгаш үүрмек саннарны кижилерже хуулдурар мен».

Орус айтырыг талазы-биле К. Маркстың чагаазын Россияга парлаанынга холбаштыр 1888 чылда бижээн чагаазынга народниктерни шүгүмчүлеп, Марксты магадаанын Глеб Успенский илереткен «Маркстың чугаалааны болгаш канчаар-даа аажок улуг ажылхерек негээр ындыг дээди болгаш бөдүүн сөстерни бистер чугаалавайн турар бис, ынчангаш кандыгдаа ажыл-херек кылбайн турар-дыр бис. Ол чагаа мени дыка-ла хайныктырды! Ол Маркс-ла болгай!».

Мындыг байдал-биле Г. И. Успенский бодунуң диленнглеринге бодунуң мурнунга марксизмниң салып турганы айтырыгларга чоокшулап келген...

Реалист-чогаалчы Г. И. Успенский орус амыдыралдың үндезин, чугула айтырыгларын бодунуң чогаалынга тургузуп, бижип чораан. Г. И. Успенский бүгү назынындз улустуң аас-кежии дээш демисежип чораан, ол кезээде улустуң чечен чогаалы-биле, ханы харылзаалы чораан. Успенский амыдыралга идепкейлиг киржиринче кыйгырып, төрээн чуртка ак-сеткилдиг бараан болурунуң оруун дилеп чораан. Шак ынчаар бараалгаарының эң дээре хевири чогаалчының карачаңгыс улус дугайында болгаш ооң аас-кежииниң дугайында бодалдарга бараалгаткан тода, шынчы чогаал ажылы күштүг болуп арткан.

Е. БОГОЛЮБОВ,
профессор, филология эртемнериниң доктору.

Делегейниң экономика чөвүлел хуралының ажытынганы

Апрель 3-те Москвага Эвилелдер Бажыныныңң Колонналыг залынга Делегейниң экономика чөвүлел хуралы ажытынган. 42 чурттарның, ооң иштинде Австрияның, Аргентинаның, Англияның, Кыдаттың, Чехословакияның, Бразилияның, Францияның, Германияның Демократтыг Республиказының, Индияның, Иранның, Италияның, Пакистанның, Польшаның, Совет Эвилелинин, Барыын Германияның, Швециянын, Финляндияның болгаш өске-даа чурттарның үлетпүржүлери: коммерсантылары, экономистери инженерлери, профэвилел болгаш кооператив ажылдакчылары, экономнуг журналдарының болгаш солуннарының редакторлары чөвүлел хуралдың ажылында киржип турар. Хурал болуп турар залда даштыкы болгаш совет парлалгаларның төлээлекчилери, база хөй санныг аалчылар олуржуп турар.

Делегейниң экономика чөвүлел хуралын чыылдырарының инициативтиг комитединиң белеткел комиссиязының мурнундан комиссияның кол секретари Робер Шамбейрон чөвүлел хуралдың бирги хуралын ажыткан.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери 339 кижи, оларнын-биле кады чоруур 79 эксперттер Москвада чедип келгенин, 29 киржикчилериң апрель 3-те келирин база 50 хире кижи ам-даа орукта чоруп орарын чугаалазш, Р. Шамбейроннуң медеглээни болза: Чөвүлел хуралдың киржикчилериниң ол хире хөйү-биле чыглып келгени бистиң чөвүлел хуралывыска канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болуп турар. Янзы-бүрү экономнуг системаларлыг чурттарның ажыл-херекчи кижилери экономистери, профэвилел болгаш кооператив ажылдакчылары ниити айтырыгларны кады чугаалажып көөр дээш бир-ле дугаар ол хире хөйү-биле чангыс угда чыглып кээп турар.

Москваның экономика чөвүлел хуралы бо хүн бүгү делегейниң кичээнгейин хараа тудуп турар деп үве билдингир. Хөй-хөй чурттар экономика талазы-биле улуг бергедээшкиннерге таваржып турар үеде ол чөвүлел хурал эргежок чугула болуп турар болгаш ооң-биле чергелештир улуг идегелдерни кылып турар.

Чурттар аразында экономнуг харылзааларны катап тургузар болгаш ооң-биле улустарның амыдыралының байдалдарын экижидер сорулгалыг инициативага үүгле боттарының чаагай байдалдыг турар чоруун нациялар аразынга айыылдыг адааргал тургузарынга үндезилеп турар кижилер тооп көрбес ийикпе, удурланып болур.

Чөвүлел хуралды чыылдырарынга белеткелдиң үезин допчузу-биле чугаалааш, Р. Шамбейрон мынча деп демдеглээн:

Бистиң сорулгавыс болза, чазак төлээлекчилериниң эвес, а тус-тус кижилериниң конференциязын чыылдырары болуп турган болгаш ам-даа ындыг. Сорулга болза, бүгү чурттарның аразында экономнуг кады ажылдажылгага дузалаар болгаш кандыг-бир шимчээшкиннин, кандыг-бир организацияның, кандыг-бир чазактың политиказындан хамаарышпас бо эгелээшкинче катыжарынче күзелдиг кижилерни шуптузун кыйгырары болур.

Чурттарның экономнуг болгаш социалдыг системалары хамаан чокка оларның аразынга экономнуг харылзааларны катап тургузуп болгаш хөгжүдүп болурунуң аргаларын чугаалажып көөрүнче чөвүлел хуралды инициативтиг комитет кыйгырып тур. Янзы-бүрү чурттарның аразынга экономнуг харылзааларны катап тургузар чорук улустарны чоорту кады ажылдажыр чорукка эккээр болгаш ындыг янзы-биле чоннуң амыдыралының байдалын экижидерин, бүгү чурттарның экономнуг курлавырларын оларның национал хамаарышпас чоруун хүндүлеп көрүп тургаш ажыглап болур аргаларны тургузар деп комитет база өске-даа кижилер-биле бир дөмей ынчаар санап турар.

Чурттар аразынга болур-чогуур садыг харылзааларның хөгжүлдези болгаш даштыкы садыгның хемчээлин улгатырып национал орулганы калбартырынга, кижи бүрүзү ажылдыг турар чорукту улгатырарынга, өртектерни чиигедиринге канчаар дузалап болурул дээрзин чугаалажып көөрүнче чөвүлел хуралдың киржикчилерин инициативтиг комитет кыйгырып тур.

Чөөн-чүк болгаш Барыын-чүк чурттарының аразынга, экономика талазы-биле хожудангай болгаш аар үлетпүрлүг чурттар аразынга садыгны калбартырының аргаларын чугаалажып көөрүнче комитет онзалап кыйгырып тур.

Комитет болза, ам бар турар делегей организацияларын солуп болур хире ындыг чөвүлел хурал чыылдырарын бодавайн турар.

— Бистиң ажылдарывыс биске ниити чөпшээрежилгени бээр боор деп күзелимни илередирин чөпшээреп көрүнер деп Шамбейрон чугаалаан.

Ооң соонда ажылчы чоннарның депутаттарының Москва Совединиң күүскомунуң даргазы М. А. Ясновка сөс берген. Эш Яснов индирге үнүп кээрге чөвүлел хуралдың киржикчилери диңмитиг адыш часкап турганнар.

Делегей садыының амгы байдалын, хөй миллион кижилериниң амыдырал байдалын экижидеринге дузалаар экономнуг кады ажылдажылганы чурттар аразынга хөгжүдериниң дугайында айтырыгны чугаалажып көөр дээш Делегейниң экономика чөвүлел хуралын мында чыылдырган-дыр деп Яснов чугаалаан.

Силерниң чөвүлел хуралынарның түүнелдериниң кандыг болурун чоннуң калбак кезектери болгаш ажылагыйның янзы-бүрү адырларының ажылдакчылары канчаар-даа аажок сонуургап турарлар. Делегейниң экономика чөвүлел хуралынче үүгле ажыл-херек бөлүктери эвес, харын янзы-бүрү күрүнелериниң хөй-ниитизи улуг кичээнгейни салып турган чорук мооң-биле тайылбырлатынар деп мен санап тур мен.

Инициативтиг комитеттиң баш удур көргени боттарының саналдарын болгаш бодалдарын бо чөвүлел хуралга хостуг болгаш ажыы-биле чугаалап болур чорук силериниң чедишкинниг ажылыңарга идиг болуру чигзиниг чок.

Ажылчы чоннарның депутаттарының Москва Совединиң мурнундан Яснов болза, оларның чугула ажылының чедишкинниг болурун чөвүлел хуралдың киржикчилеринге күзээн.

Президиумну болгаш кол секретарны соңгааныныңң соонда профессор С. Лангеге (Польша) сөс берген.

Делегейниң экономика чөвүлел хуралын чыылдырарының идеязы янзы-бүрү эконом болгаш социал системаларлыг чурттарга чогумчалыг деткимчени алган. Кады ажылдажырынга белен кижилерни, делегейниң экономнуг харылзааларын чурумчудары болгаш хөгжүдери база делегей садыын калбартыры бүгүдеге ажыктыг болур деп үвени тодаргай билир кижилерни инициативтиг комитет ол чурттардан тыпкан. Санал-оналдар чоруп турда илереп үнген саналдарны барымдалааш, инициативтиг комитет бодунуң эрткен чылын октябрьда Копенгагенге болган хуралынга чөвүлел хуралдың мооң адаанда хүн айтырыын хүлээп алган:

Бүгү чурттарның аразынга экономнуг харылзааларны хөгжүдүп тургаш, янзы-бүрү чурттарның болгаш янзы-бүрү системаларның тайбың кады ажылдажылгазының дузазы-биле кижилериниң амыдыралының байдалын экижидериниң аргаларын дилеп тывары.

Бо айтырыгны чугаалажып көөрүбиле бо чөвүлел хуралды чыылдырган ужуру ол деп профессор Лангге чугаалаан.

Чугаалажып көргениниң соонда ажылдарның программазын болгаш чөвүлел хуралдың чурумун профессор Лангениң үндүрген саналы-биле чөвүлел хурал бадылаан.

Чөвүлел хуралдың баштайгы хуралы ооң-биле доозулган.

(СЭТА).

Венгрияны Совет Армияның хостаанының хүнүнден бээр чеди чыл оюн таварыштыр болган байырлыг хурал

БУДАПЕШТ. Март 3-те Будапештиниң опера театрынга Венгрияны Совет Армияның хостаанындан бээр чеди чыл болганынга холбаштыр байырлыг хурал болган. Хурал болуп турган залга Венгрияның шылгарангай эртемденнери, уран-чүүл, литература ажылдакчылары, үлетпүрнүң стахановчулары, массалыг хөй-ниити организацияларның төлээлекчилери, а ол ышкаш совет элчин чериниң харыысалгалыг ажылдакчылары, улус демократиязының чурттарының дипломаттыг төлээлекчилериниң баштыннары болгаш ажылдакчылары олурушканнар. Хуралга совет чазак төлээлери: ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы К. Е. Ворошилов, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министрииниң оралакчызы А. Е. Богомолов болгаш ССРЭ-ниң Венгрияда Элчини Е. Д. Киселёв олар база олурушканнар.

Совет Эвилелиниң Маршалы К. Е. Ворошиловка залда олурганнар диңмитиг үр адыш часкаашкыныбиле байыр чедирген. Өске аалчыларга база чылыы-биле ужурашканнар.

Хуралды И. Доби ажыткан. Ооң соонда Венгрияның хосталганындан бээр чеди чыл болган оюнуң дугайында илеткелди Венгрияның Улус Республиказының Даштыкы Херектер Министри Кароль Кишш кылган.

Венгрияны хостаан улуг Совет Эвилелинге болгаш эш И.В. Сталинга алдар болдурган диңмиттиг адыш часкаашкыннары Кишштиң илеткелин хөй удаа доктаадып турган.

Кишш үве чугаалаан соонда Совет Эвилелиниң Маршалы К. Е. Ворошилов үве чугаалаан. Аңаа бүгү зал диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле ужурашкан.

Кыдат Улус Республиканың, Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының болгаш өске-даа чурттарның чазак төлээлериниң кежигүннери база байыр чедирип үве чугаалааннар.

Байырлыг хуралдың төнчүзүнде хуралдың киржикчилери венгер улустуң эң эки өөнүү, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының баштынчызы эш И. В. Сталинга чорудар байырлыг телеграмманың бижимелин канчаар-даа аажок улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алганнар.

Эш Сталинга алдар болдурган диңмитиг адыш часкаашкыннары залга катап-катап диңмителип турган. Олурушканнар шупту бут кырынга туруп келгеннер, «Ура!», «Сталин делгерезин!» деп кыйгы үннер чаңгыланып турган.

Байырлыг хуралдың соонда улуг концерт болган.

Будапештиниң ажылчы чоннарының демонстрациязы

БУДАПЕШТ. Апрель 4-түн эртенинде Маадырлар шөлүнде байырлыг индир кырынга ажылчы чоннарның Венгр партиязының чиңгине секретари, венгр улустуң баштынчызы Матиас Ракоши, Венгрияның Министрлер Чөвүлелиниң даргазы И. Доби, Венгр Улус Республиканың Президиумунуң кежигүннери, чазак кежигүннери, ажылчы чоннарның Венгр партиязының удуртукчулары үнүп келгеннер. Ында ол ышкаш—совет чазак төлээлериниң баштыны, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, Совет Эвилелиниң маршалы К. Е. Ворошилов болгаш совет төлээлер кежигүннери, элээн каш күрүнелериниң чазак төлээлери, найыралдыг чурттарның дипломаттыг элчиннериниң баштыңнары болгаш оон-даа өске элээн хөй чурттардан коммунистиг партияларның байырлалга келген төлээлери турганнар.

8 шакта Венгрияның Улустуң армиязының кезектериниң парады болган.

10 шакта ажылчы чоннарның демонстрациязы эгелээн.

Байырлыг чыскаал өөрүшкүлүг болгаш хөглүг болуп эрткен. Чыскаалганнарның дыка хөйү национал хептерлиг. Дыка хөй совет болгаш венгр ырларны хөгжүмнер күүседип турган. Венгрлерге хосталганы болгаш национал хамаарышпас чорукту берген Совет Эвилелинге ханызы-биле өөрүп четиргенин венгр улус илередип турар. «Венгр болгаш совет улустарның мөнге найыралы делгерезин!» «Венгр улустуң эң дээре өөнүү—ынак Сталин делгерезин!», «Хостакчы Совет Армия делгерезин!», «Ракоши делгерезин!», «Сталин—Ракоши!» деп лозунгуларны чыскаалганнар көдүрүп алган чораннар. Ол ышкаш—«Тайбыңны камгалаал!», «Сталин биле—тайбың дээш!» деп үннер чаңгыланып турган.

Чыскаалганнар индир чаны-биле эрттип тура, маршал Ворошиловка изиг байырын чедирип, совет төлээлерге болгаш өске-даа чазак төлээлеринге, акы-дуңмалышкы партияларның төлээлеринге байырын чедирип турганнар.

Будапештиң 320 мун хире ажылчы чоннары киришкен, ол байырлыг демонстрация элээн каш шактарда үргүлчүлээн.

Совет Армияның Венгрияны хостаанындан бээр 7 чыл болганынга алдар кылдыр апрель 4-түн кежээзинде Венгр Улус Республиканың найсылалынга 24 үгер-бооларның 20 удаа дааштаашкынын кылган.

Венгр Улус Республиканың оондаа өске хоорайларынга болгаш суурларынга байырлаашкын болуп эрткилээн.

(СЭТА).

ССРЭ-де экономнуг чедиишкиннериң чаа херечилели

ССРЭ-де өртектериң чаа чиигелдезин даштыкыда канчаар демдеглеп турары

КЫДАТ

ПЕКИН. Аъш-чем бараанныларының өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында медээни Кыдат Улус Республикада калбаа-биле демдеглеп турар. Аъш-чем бараанныларының үүрмектеп садар күрүне өртектерин база катап чиигедир дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) Төп Комитединиң доктаалынга Совет Эвилелиниң, улус демократия улустары, делегейниң бүгү чурттарында депшилге дээш демиселчилер өөрүшкүлел-биле болгаш чоргаарал-биле ужурашканнар. Совет улус Ленинниң болгаш Сталинның айтыышкынын күүсеттпишаан, шын орук-биле чоруп олурарының база бир кайгамчыктыг тодаргай херечизи болза ол доктаал болур.

Чаа дайынга белеткелдиң политиказының түннелинде капитал чурттарында калбак улус массаның амыдыралының деннели доктаамал кудулап турар.

ЧЕХОСЛОВАКИЯ

ПРАГА. Совет Эвилелинде аъш-чем бараанныларының үүрмектеп садар күрүне өртектерин база катап чиигедир дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалын бижиирин чехословак солуннар үргүлчүлеп турар.

«Совет улустуң чаагай амыдыралын бедидер дугайында сталинчы сагыш салыышкын» деп эгелиг үүлде «Земеделске новины» солуннуң бижип турары болза:

Совет улустуң чаагай амыдыралының чайгылыш чок өзүлдезиниң үндезини үү болуп турарыл? Ол дээрге—социалистиг ажыл-агыйда дарлалдан хосталган кижиниң чедип ап турар канчаар-даа аажок улуг будүрүлге чедиишкиннери болур. Ол дээрге—үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый будүрүлгелериниң доктаамал өзүлдезиниң улуг чедиишкиннеринде, күш-ажылдың будүрүкчүлүүнүн улгатканында, продукцияның бот-өртээниң чиигелдезинде...

ВЕНГРИЯ

БУДАПЕШТ. «Аъш-чем бараанныларының үүрмектеп садар күрүне өртектерин база катап чиигедир дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалынга мурнуку үүлдү венгр солуннар хамаарыштырган.

«Сабад неп» солун «Совет улустуң тайбың тургузукчу күш-ажылының чаа тиилелгези» деп үүлде бижип турары болза:

Совет чазак бодунун өртектер чиигедир политиказын доктаамал чорудуп турар үеде капиталистиг чурттарда ажылчы чон масса шыдажыр аргажок бергелерни эдилеп турар.

ССРЭ-де өртектериң чаа чиигелдези болза, коммунизм тургузуп турар совет улустуң канчаар-даа аажок тиилелгези болур деп солун бижээн.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. Бухарестиниң солуннары мурнуку үүлүн «Аъш-чем бараанныларының үүрмектеп садар күрүне өртектерин база катап чиигедир дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалынга хамаарыштырган.

«Скынтея» солуннуң бижип турары болза, Совет Эвилелиниң экономиказының кайгамчык хөгжүлдезинден бүгү делегейниң ажылчы чоннары болза, социалистиг системаның капиталистиг системадан артык күштүүнүң кайгамчыктыг тодаргайлаашкынын көрүп турар. ССРЭ-де өртектериң чаа чиигелдези болза, улустуң амыдырал деннелин көдүреринің чайгылыш чок политиказының көргүзүү болур. Ол политика болза, тайбыңның болгаш ажылчы чоннарның чаагай чоруунуң шынчы камгалакчызы—Совет чазактың болгаш большевик партияның политиказы болур.

Совет Эвилелиниң чедиишкиннеринге сорук кииртирген Румынияның ажылчы чоннары совет кижилериң алдарлыг чижээ-биле ажылдаан бодунуң кызымаккай күш-ажылы улуска бай элбекшилди эккээрин, тайбың талалакчыларының тиилетирбес фронтузун быжыглаарын билбишаан, улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. «Аъш-чем бараанныларының үүрмектеп садар күрүне өртектерин база катап чиигедир дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалын бүгү болгар солуннар тодаргай бижип турар.

Совет Эвилелинде дайын сөөлүүнүң беш дугаар өртектер чиигелдезиниң дугайын делегей өөрүшкүлел-биле билген. Социалистиг ажылагыйның ол чаа улуг тиилелгези болза, совет ниитилел тургузуунуң үргүлчү тиилел турар амыдырал күштерин, капиталистиг системадан ооң маргылдаа чок артык күштүүн көргүзүп турар. Калбак хереллериниң бараанныларының өртектерин үргүлчү чиигедип турар чорук болза, ажылчы чоннарның чаагай амыдыралының дугайында, совет кижилериң амыдыралының деннелин үзүктел чок улгатырарының дугайында сталинчы сагыш салыышкынның тодаргай илергейлээшкини болур.

Өртектериң чаа чиигелдези болза, Совет Эвилелиниң тайбың тургузукчу политиказының түннелинде болур. Империалистиг араатаннарның чорудуп турар ханныг, улуска удур эндере чепсек будүрүп үндүреринің болгаш эжелелдің политиказындан сыр өске политиканы Совет Эвилели чорудуп, тайбыңны болгаш улустар аразынга эп-найыралды быжыглаары дээш, тайбың экономика талазы-биле кады ажылдажылга дээш могаг-шылаг чок демисежип турар деп «Работническо дело» солун бижээн.

АЛБАНИЯ

ТИРАНА. «Башкими» солун «Совет чазактың тайбың политиказының чаа көргүзүү» деп эгелиг үүлдү ССРЭ-де өртектериниң чаа чиигелдезинге хамаарыштырган.

Капитал чурттарында ажылчы чоннарның амыдырал деннелинче хүн-бүрү халдап турар үеде, америк-англи империалистер делегейниң чаа дайынын кыпсырынче чүткүп турар үеде, Совет чазак тайбың дугайын бодап, ооң камгалалын бүгү күш-биле чедип ап турар. ССРЭ-де өртектиң чаа чиигелдези Совет чазактың Сталинчы тайбың политиказын база катап көргүзүп турар. Бүгү делегейде үс-үс миллион тайбыңга ынакшылдыг кижилер бодунун бүгү эң эки күзел-чүткүлүн тайбыңның болгаш делегейниң айыыл чок чоруунуң тиилетирбес мөнге чөленгижи Совет Эвилелинче угландырып турар.

ИТАЛИЯ

РИМ. «ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш большевик партияның Төп Комитединиң өртектерни чиигедир дугайында шиитпири социалистиг системаның капиталистиг системадан артык күштүүн, тайбың экономиканың дайын экономиказындан артык күштүүн шынзыктырып турар» деп «Унита» солун мурнуку үүлде бижээн. Совет Эвилелинде чорутунган өртектериниң беш дугаар чиигелдезиниң түннелинде «Совет Эвилелинде хлебтиң, эъттиң, саржагның өртээ беш чыл мурнунда турган өртээнден чартык катап чиигээн. Ынчангаш чурттакчыларның амыдыралының деннелин кол хемчээр үүл болуп турар үүгле аъш-чем бараанныларның садып алырының аргазы үргүлчү улгадып турар эвес, харын оларның материалдыг болгаш культурлуг хөгжүлдезиниң бедик деннелиниң дугайын чугаалаар арганы берип турар-дыр...

ФРАНЦИЯ

ПАРИЖ. Апрель 2-де кежээ үнген чамдык солуннар Совет Эвилелинде өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайын медээлээн. «Се суар» солуннуң демдеглеп турары болза, 1947 чылдан бээр ССРЭ-де бараанныларның өртектериниң сан талазыбиле беш дугаар чиигелдези болуп турар. Үлетпүрде болгаш көдээ ажыл-агыйда күш-ажылдың будүрүкчүлүүнүң чайгылыш чок өзүлдезиниң, продукцияның бот-өртээниң чиигелдезиниң түннелинде өртектер чиигээр аргалыг болган.

1947 чылдан 1952 чылга чедир ССРЭ-де хлеб, эът, саржаг болгаш өске-даа аъш-чем продуктуларының өртектериниң чиигелдезин көргүзүп турар таблицаларны солунда парлаан.

АКШ

НЬЮ-ЙОРК. Совет Эвилелинде өртектериниң чиигелдезиниң болгаш Катышкан Штаттарда амыдыралга эргежок чугула бараанныларның өртээниң канчаар-даа аажок улгадыышкынының аразында болуушкунга дүвүрээн америк парлалгалар ССРЭ-де өртектериниң чаа чиигелдезиниң ужур-дузазын кудуладырың оралдашканнар. Солуннар өртектериниң ол чаа чиигелдезин бодунуң номчукчуларындан шуут чажырып турар. Чижээ, «Нью-йорк таймс» солун бодунуң Москвада корреспондентизи Солсбериниң улуг эвес медеглелин парлаан. Ынчалзадаа, ол медээ-биле чергелештир Совет чазактың доктаалының ужурдузазын кудуладыр азы өскертир сорулгалыг пропаганда үүлүн парлаан.

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. «Дейли уоркер» солун көскү черде Совет Эвилелинде өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында бодунуң Москвада корреспондентизи Паркериниң телеграммазын парлаан. Ажылчын аңгының чедиишкиннериниң түннелинде, Совет Эвилелинде продукцияларны будүрүп үндүрерин улгатырганындан өртектериниң чиигелдези болган деп Паркер демдеглээн.

Англияга ол ышкаш өртектер чиигелдези болур болза, аъш-чем продукциязының өртектериниң 2 шилинге болгаш фунт стерлингиниң 10 пенсидерге чиигээни ол болурун айтып турарын демдеглевишаан, «Дейли уоркер» солуннуң редакциялыг үүлүнде бижип турары болза:

«Ол дээрге күзел бодал-дыр. Эндере чепсегленишкинни боттандырганының түннелинде аарбергс амыдырал — ол херек кырында чорук тур... Англи чазак өртектерни улгатырып турда, совет чазак өртектерни үүге чиигедип шыдап турарыл?

Бирээде үүге дээрге, Совет Эвилелинде социалистиг система туруп турар. Ында капиталистиг ажык-кончааларны узуткаан. Будүрүлгени калбартканындан кирер орулгалар ажыл-агыйга катап эгитинип турар. А бистиң Англияда капиталистиг система туруп турар. Будүрүлгени калбартканындан кирер орулгалар будүрүлге ээлеринге улам-на улуг ажык-кончаа болуп кирип турар.

Ийиде, үүге дээрге, өртектерни улам улгатырып, улустуң амыдырал деннелин улам кудуладып турар эндере чепсек будүрүп үндүрүүшкүнүнде Совет Эвилели киришпейн турар, а Англия киржип турар».

Совет Эвилелинде өртектериниң сөөлгү чиигелдези болза, «эндере чепсек будүрүп үндүрүүшкүнүнде Совет Эвилелиниң киришпейн турарын эн-не көскүзү-биле көргүзүп турар» деп солун демдеглээн.

ЯПОНИЯ

ТОКИО. «Ниппон таймс» болгаш «Джачан ньюс» солуннардан аңгыда Токионун бүгү солуннары аъш-чем бараанныларының өртектериниң база катап чиигедир дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалының дугайында медээни парлаан.

«Иомиури», «Аиппон кейдзай», «Дзидзи симпо» солуннар медээни көскү черде парлаан.

Өске-даа солуннар улуг эгелерниң адаанда медээни парлап, ооң ажык-дузазын бижээн.

ФИНЛЯНДИЯ

ХЕЛЬСИНКИ. Демократтыг парлалгалар апрель 2-де Совет Эвилелинде өртектериниң чаа чиигелдезинге хамаарыштырган үүлдерни парлаан.

«Тюэкансан саномат» солуннуң демдеглеп турары болза, Совет Эвилелинде өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның шиитпири ажылчы чоннарның боттуг ажыл төлевириниң, бүгү улустуң амыдыралының деннелиниң канчаар-даа аажок улгатканын көргүзүп турар.

Социалистиг системада ажылчы чоннарның амыдырал деннелиниң хүн бүрүде улам көдүрлүүшкүнүн биживишаан, база капиталистиг системада ажылчы чоннарның ядарангай байдалын солун тодаргайы-биле бижээн.

(СЭТА).

УЛУС ДЕМОКРАТИЯЗЫНЫҢ ЧУРТТАРЫНДА

Дүжүттү бедидери дээш демисел

ПЕКИН. Часкы хову ажылдарының эгелээни-биле кыдат тараачыннарның ортузунда бедик дүжүттү алыры дээш патриотчу чарыш улам калбарып турар. Көдээ ажыл-агый будүрүлгелерин көвүдедири дээш чарышка киреринче чурттуң бүгү тараачыннарын кыйгырып турар элээн каш будүрүлге кооперативтериниң болгаш күш-ажылчы дем катыжылга бөлүктериниң кыйгырыын «Женьминьжибао» солун парлап турар.

«Бедик дүжүт дээш патриотчу чарышты калбартыыл» деп эгелиг редакцияның үүлүнде ристиң, кызыл-тастың, хөвеннің дүжүттүүн бедидериниң чугулазын «Женьминьжибао» солун демдеглеп турар. Чарыш болза, чаа Кыдаттың тургузуушкунунга тараачыннарны киириштиреринге эң эки методтарның бирээзи болур деп айытпышаан, Кыдаттың 300 миллион ажыг кижи чурттакчылыг девискээринге чер реформазын чоруткан чорук бо чылын патриотчу чарышка таарымчалыг байдалды улам-на тургузуп турар деп солун бижип турар.

(СЭТА).

Польша шахтёрларның будүрүлге чедиишкиннери

ВАРШАВА. Польша дагжылар бодунун будүрүлге опаалдарын долдур болгаш ажыр күүседир дээш чедиишкинниг демисежип турар. «Эминенция» деп шахтаның коллективи квартал планын хуусаазындан 9 хонук мурнап күүсеткен. «Мортимер» болгаш «Весела-I» деп шахталарның коллективтери база квартал планын хуусаазының бетинде күүсеткенин дыңнаткан.

«Болшевице» деп шахтаның коллективи пландан дашкаар 9 муң ажыг тонна хөмүр дашты тып үндүрген болгаш Польшаның хөмүр даш үлетпүрүнден күш-ажылдың будүрүкчүлүүнүн эң бедик көргүзүүн чедип алган. «Донбасс» деп совет хөмүр даш комбайнында ажылдап турар ол шахтаның машинакчылары бодунун нормазын ийи ажыг катап күүседип турар.

(СЭТА).

Болгарияның ажылчы чоннарының будүрүлге тиилелгелери

СОФИЯ. Улус ажыл-агыйының 1952 чылда планының хуусаа бетинде күүселдези дээш демиселге Болгарияның ажылчы чоннары чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап турар. Күш-ажылдың депшилгелиг совет методун шингээдип алыры дээш калбарган социалистиг чарыштың түннелинде күрүне үлетпүрүнүн «Желязни руди» катыжыышкынының коллективи үүгле январь болгаш февраль айларда доктаатынган онаалгадан ажыр ийи тонна ажыг руданы чуртка берген. Ол катыжыышкынның чамдык ажылчыннары күш-ажылды механизастаанының ачызында руда тывыжының ай санының планын бүдүн чартыктан хөй катап ажыр күүседип турар. Чижээ, «Брезник» рудниги январь болгаш февраль айларда бодунун будүрүлге планын 170 хуу күүсеткен. Руда тывыжының бот-өртээнин чиигелдезинден ол коллектив 1952 чылда бир миллион ажыг левти (акша) күрүнеге камнап берген.

Болгар шахтёрлар база улуг чедиишкиннерни чедип ап турар.

Совет стахановчуларның методун чурттуң будүрүлгелерингe дүргешпиле шингээдип алыр чорук улус ажыл-агыйының 1952 чылда планының чедиишкиннинг күүселдезин хандырар.

(СЭТА).

Албани суурнун культурлуг хөгжүлдези

ТИРАНА. Албани суурларның культура хөгжүлдезинге эргежок чугула байдалды болгаш калбак арганы улус эрге-чагыргазы тургускан. Чурттуң хосталырынга чедир суурларга үүгле кулактарның уруглары өөренип турган. 529 эге школа турган болгаш чеди чыл школазы чок турган болза, ам бо үеде 1938 эге болгаш 138 чеди чыл школалары суурларда бар болган.

Суурларның культура хөгжүлдезинге улуг дузаламчыны хоорайларның организациялары чедирип турар.

Чурттуң хосталырының мурнунда тараачыннар бижикти номчуп, бижип билбес турган. Албанияда ам бо үеде 192 муң ажыг кижи бижик билбес чоруун узуткап чок кылган.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының улустуң армиязының Кол командылалының апрель 3-те медээлээни болза, улустуң армиязының кезектери кыдат улустуң эки-турачыларының сырый деткимчези-биле бүгү фронтуларга камгалалдың тулчуушкуннарын америк-англи эжелекчилерге болгаш лисынманчы шериглерге удур чорударын үргүлчүлеп, оларның дириг күүжүнге болгаш техниказынга чидириглерни таварыштырыш турар.

Апрель 3-те Улустуң армиязының зениттиг артиллериязы болгаш адыгжы-анчыларының отрядтары фронтуларга база тыылга дайзының 8 самолёттарын аңдара аткан.

(СЭТА).

АКШ-та тайбың дээш демисел

НЬЮ-ЙОРК. «Тайбың дээш американнарның походу» деп организацияның чыылдырганы тайбың камгалалының национал конференциязы апрель 1-де Вашингтонга болуп эрткен. Катышкан Штаттарның янзы-бүрү улустарын төлээлээн 750 төлээлер конференцияга чыылган.

Кореяга тайбыңны чарары дээш, Германия дугайында айтырыгның талазы-биле дөрт күрүнелериниң—Катышкан Штаттарның, Совет Эвилелиниң, Англияның болгаш Францияның төлээлекчилериниң чөвүлел хуралын чыылдырары дээш, чоруп турар дайынга «бот-боттарының айыылчок чоруу» деп адаар планны болдурбазы дээш, колоний чурттарга хосталгалыг шимчээшкинни империалистерниң базар дээр оралдажыышкыннарын хоругдаары дээш кампанияны апрель 25-тен июнь 25-ке чедир эртиреринің шиитпирин конференция хүлээп алган.

АКШ-та тайбың талалакчыларының шимчээшкининиң удуртукчуларының ооң иштинде доктор Дюбуаның чүве чугаалааны пленарлыг хуралдың соонда бөлүк төлээлер тайбыңның программазын деткиирин кыйгырбышаан, конгресстиң чамдык кежигүннеринге болгаш чазактың янзы-бүрү албан черлерингe чорааннар. Шарлоттуң депшилгелиг партиязындан президентиниң оралакчызынга кандидат Басс, күрүне департаментизинге чораан 11 кижилиг төлээни баштаан чораан. Колоний улустарга хамаарылгазының талазы-биле АКШ-тың империалистиг политиказын буруу шапышаан, колоний улустарның хосталгазын хандырарын болгаш ооңбиле бүгү делегейге тайбыңның үндезинин тургузарын чедип алырыбиле улуг күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырарын Басс кыйгырган. Катышкан Штаттарда негр улусту кара-туразында аажылап турар араатанзыг чоруктарны америк чазактың истеп хынаарын Басс негээн.

Парлалга, радио болгаш культура организацияларының харылзаазының талазы-биле күрүне департаментизиниң эргелелинин удуртукчузу Рассел «тайбың дээш американнарның походунун» организациязының адрезинге хоп-нүгүл кылып, төлээлерге чүве чугаалатпайн шаптык ужураштырып турган.

Америк солдаттарның иелери болгаш кадайлары киришкен 50 төлээлер составтыг бөлүк, ак бажыңче киреринде оралдашкан, ынчалза-даа ооң камгалалы, Трумэн Голландияның хаанын хүлээп алыры-биле белеткенип, шөлээн чок турар деп медээлээн.

Электри болгаш радио үлетпүрүнүң катышкан профэвилелдериниң даргазының оралакчызы Джон Боджэктиң удуртканы профэвилел ажылдакчыларының төлээлери күш-ажыл министриниң дузалакчызынга чорааннар болгаш эндере чепсек будүрүп үндүрер чорук америк ажылчыннарның байдалынга кончуг багай чорукту көргүзүп турар деп медеглээн.

Өске төлээлер демократтыг партияның национал комитединиң штаб-квартиразынга чораан болгаш «бот-боттарының айыыл чок чоруун хандыржырының» талазы-биле дайын программазын боттандырарынга удур удурланыышкыны болгаш Барыын-Германияны катап чепсеглээрин соксадыр негелделерни илередип турар медеглелди кылганнар.

(СЭТА).

Чаңгыс аай, тайбыңга ынакшылдыг болгаш демократтыг Германия дээш

БЕРЛИН. АДН агентилелдиң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Барыын Германияның сураглыг 90 деятельдериниң эгелээшкини-биле Мюнхен—Гладбахка съезд болуп эрткен. Аңаа Барыын Германияның бүгү-ле чурттакчыларының кезектеринден 1.138 төлээлер олурушканнар. Немецтериниң бот-боттарының аразында билчир чоруунун болгаш Германия-биле тайбың керээзин дүрген чарары дээш лозунгунун адаа-биле ук съезд болуп эрткен.

Ол съезд болза, 50 кижи киришкен комитетти чаңгыс эп-сеткилдиг соңгазын. Комитетке тайбың керээзин чарарын болгаш Германияның чаңгыс аай чоруун чедип алыры дээш демиселди улам күштелдирер дээш эргежок чугула хемчеглерни алырын дааскан.

Съезд немец улуска кыйгырыг үндүрген, ону тускай төлээлер боонн чазааанга, боонн парламентизинге, а ол ышкаш Германияның Демократтыг Республиказының чазаанга болгаш Улус палатазынга чедирер. Кыйгырыгда чугаалап турары болза: немец улус болза, бодунун эргезин ёзугаар шынчы тайбың керээзин эннe дүргени-биле чарарын болгаш Германияның долу национал хамаарышпас чоруун катап тургузарының дугайын негеп тур, ээлеп чагырып турар күрүнелериниң хыналдазының адаа-биле Германияның ийи кезектеринге бир дөмей соңгулда эргелеринге үндезилээш, национал хуралга ниити Германияның соңгулдаларын чорударының дугайында болгаш ниити Германияның чазаан тургузарының дугайын негеп тур.

(СЭТА).

Мексикада ажыл соксадыышкынныг шимчээшкин

НЬЮ-ЙОРК. «Нью-Йорк таймс» солуннуң корреспондентизиниң медээзин ёзугаар алырга, Мексикада телефон кампаниелериниң алды муң ажылчыннары ажыл соксаткан. Телефон харылзаазы үзүлген. Ажыл чоксатканнар ажыл-төлевирин 60 хуу чедир бедидерин негеп турар.

(СЭТА).

Англияда пөс-таавы үлетпүрүнде ажыл-чоктарның өзүлдези

ЛОНДОН. «Ивнинг ньюс» солуннуң үлетпүр талазы-биле чүве бижиир кижизиниң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Ланкаширниң пөстаавы үлетпүрүнде ам үеде 70 муң долу болгаш үргүлчүнүң ажыл чоктары санадып турар. Ажыл чоктарының саны үргүлчү өзүп турар. Эрткен неделяның төнчүзүнде Болтонга 200 муң кижи ажылдап турар 40 хире фабрикалар ийи неделя дургузунда хагдынар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

1952 чылда областың „Шын“ солунунуң

чагылгазын хүлээп алыры үргүлчүлеп турар.

ЧАГЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:

Чылда 60 рубль, чартык чылда 30 рубль, үш айда 15 рубль.

Неделяда 5 үнер.

Чагылганы Тыва областың бүгү харылзаа конторалары, салбырлары болгаш агентилери хүлээп ап турар.

Ол ышкаш областың

«ТУВИНСКАЯ ПРАВДА»,

«МОЛОДЕЖЬ ТУВЫ — ТЫВАНЫҢ АНЫЯҚТАРЫ»,

«СЫЛДЫСЧЫГАШ»

солуннарының чагылгаларын хүлээп ап турар.

СОЮЗПЕЧАТЬ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия, амыдыралының, культура болгаш уран-чүүл киллистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының—4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтериянның—3—65

Б01043 Облкүүскомнуң типографиязы